

FINANSINSPEKTIONEN

Bankernas räntor och utlåning

5 DECEMBER 2013 (KV 3, 2013)

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
BAKGRUND	4
UTLÅNING, INLÅNING OCH RÄNTOR	6
Utlåning till hushåll och företag	6
Inlåning från hushåll och företag	9
Marknads- och utlåningsräntor	10
Räntenetto	11
NY REGLERING – ANPASSNING OCH EFFEKTER	12
Bankernas kapitaltäckning	12
Bankernas likviditetstäckningsgrad	13
Effekter för hushåll och företag	13
BANKERNAS MARGINALER PÅ BOLÅN	18
Bankernas finansieringskostnad	18
Bruttomarginal på bolån	19
Nettomarginal på bolån	20
KUNDERNAS SAMTLIGA BANKTJÄNSTER	22
BILAGA 1. NY REGLERING	24
Kapitaltäckningsregelverk	24
Likviditetsreglering	25
BILAGA 2. BERÄKNING AV FINANSIERINGSKOSTNAD OCH ÖVRIGA KOSTNADER	27
Kostnader för bankernas finansiering	27
Övriga kostnader	28
ORDLISTA	29

Sammanfattning

Finansinspektionen (FI) redogör i denna rapport för bankernas anpassning till högre kapitaltäckningskrav och för effekterna för hushåll och icke-finansiella företag. Beräkningarna visar att effekterna på utlåningsräntorna är små. FI:s kvartalsvisa redovisning av bankernas marginaler på bolån visar att marginalerna minskade något under det tredje kvartalet.

Svenska storbanker har fortsatt att anpassa sig till högre krav på kapital och likviditet och är därför välkapitaliserade i dag. Deras kapitaltäckning har fortsatt att öka under året, dels på grund av ökat kapital, dels på grund av att det riskvägda beloppet på de tillgångar som måste täckas med kapital har minskat.

FI:s schablonmässiga beräkningar visar att effekterna på utlåningsräntorna till hushåll och icke-finansiella företag är små, trots att beräkningarna bygger på antagandet att hushåll och företag får bära hela kostnaden. Dessutom bidrar de högre kraven till ett stabilare finansiellt system, vilket har positiva effekter på samhällsekonomin.

Marginalerna på bolån fortsatte att minska något under det tredje kvartalet. Såväl bankernas finansieringskostnader som utlåningsräntor för nya bolån sjönk. Bruttomarginalen minskade från 1,21 till 1,18 procentenheter. Nettomarginalen, då även övriga kostnader förknippade med bolån är avdragna, sjönk till 0,55 procentenheter.

Svenska banker har inte minskat sin utlåning, trots att svenska myndigheter har annonserat högre krav än andra länder. Tillväxttakten i utlåningen till svenska hushåll för bostadsändamål uppgick till 5,1 procent vid utgången av det tredje kvartalet. Det innebär en marginellt högre takt jämfört med det andra kvartalet. Utlåningstillväxten för lån till svenska icke-finansiella företag uppgick till 1,0 procent vid utgången av det tredje kvartalet. Det innebär att tillväxttakten har minskat något jämfört med kvartalet innan.

Bakgrund

Finansinspektionen (FI) har fått i uppdrag av regeringen att granska hur banker och andra kreditinstitut anpassar sig till ökade kapitalkrav. Granskningen ska omfatta vilka effekter detta får för utlåning och räntesättning på lån till hushåll och företag. Rapporten ska publiceras kvartalsvis.

I november 2011 kommunicerade Finansdepartementet, Riksbanken och FI att högre kapitalkrav ska gälla för systemviktiga svenska banker.¹ Överenskommelsen är en del i arbetet med att stärka den finansiella stabiliteten och grundar sig på det nya internationella ramverket för banksektorn, de så kallade Basel 3-reglerna som ska införas i Sverige nästa år (se bilaga 1). Utöver kapitalkrav har FI även infört kvantitativa krav på likviditetstäckningsgrad (LCR).²

De nya reglerna och de förändrade villkoren på finansmarknaden sedan finanskrisen innebär, förutom att kreditinstituten blir mer motståndskraftiga, även en ökad kostnad för dem. Dessa kostnader måste bäras av någon – aktieägarna, kunderna eller båda. Om kostnaderna ska fördelas på aktieägarna sker det i form av lägre avkastning. De nya reglerna innebär att kreditinstituten ska ha högre kapitalbuffertar och stabilare finansiering, vilket leder till att deras verksamhet blir mindre riskfylld. Det borde innebära att aktieägarna accepterar en lägre avkastning på sitt investerade kapital. Kreditinstituten har även möjlighet att höja priserna för sina tjänster och sin utlåning, och därmed lägga över kostnaderna på sina kunder.

Sedan 2012 har FI haft i uppdrag från regeringen att granska hur kreditinstitutens anpassning till de nya kraven påverkar villkoren för företag och hushåll. Uppdraget ska rapporteras kvartalsvis. Årets tredje rapport innehåller en redogörelse för hur och i vilken omfattning kreditinstituten under 2013 har anpassat sig till kapitaltäckningskraven i jämförelse med 2012 respektive 2010, samt vilka effekter det har fått för icke-finansiella företag och hushåll.

Det är tydligt att svenska banker i stor utsträckning har anpassat sig till de kommande kraven, både regelmässiga krav och de krav som ställs av marknadsaktörer. Det är denna anpassning som ligger till grund för de beräkningar av effekter på utlåningsräntor till företag och hushåll som görs i denna rapport.

1 Se <http://www.fi.se/Press/Pressmeddelanden/Listan/Nya-kapitalkrav-pa-svenska-banker/>

2 Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2012:6) om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

Uppdraget i regleringsbrevet

Uppdraget innebär att övervaka kreditinstitutens kreditgivning och kreditvillkor till företagen och hushållen, inkl. bolänemarginaler, följa räntesättning och ställa räntesättningen i relation till institutens upplåningskostnader för olika löptider. Uppdraget ska redovisas kvartalsvis under 2013.

I redovisningen avseende kvartal 3 ska även en redogörelse lämnas för hur och i vilken omfattning kreditinstituten under 2013 har anpassat sig till ökade kapitaltäckningskrav i jämförelse med 2012 och om effekterna för hushåll och företag.

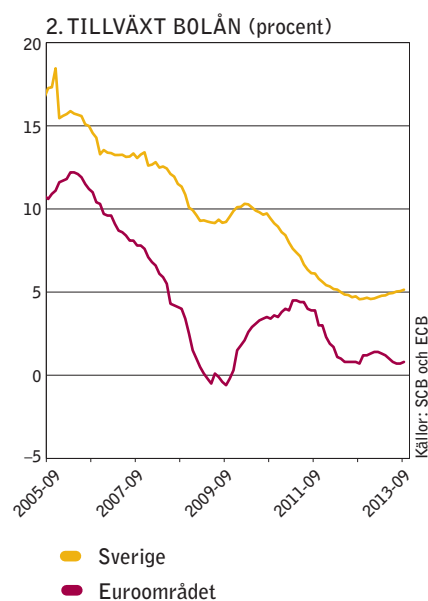
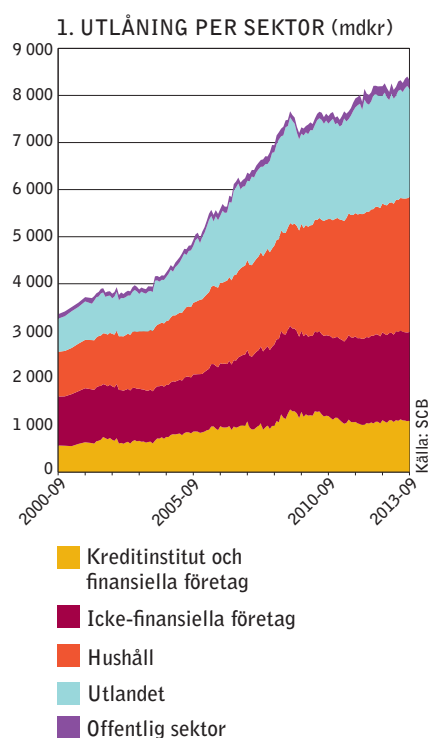
Enligt ett regeringsförslag kommer FI att få huvudansvaret för makrotillsynsverktygen, inklusive den kontracykliska bufferten.³ Sedan detta meddelades har FI lyft möjligheten att använda riktade kapitalkrav för att minska riskerna med hushållens skuldsättning. Mer specifikt handlar det om att höja riskviktsgolvet på bolån från 15 till 25 procent. Detta kommunicerades i mitten av november i år.⁴ För att FI ska kunna göra det är det dock centralt att lagstiftningen ger FI möjlighet att också väga in vilka systemriskier enskilda institut ger upphov till i bostadsutlåningen. Eftersom våra beräkningar avser den faktiska ökningen av kapitalnivån till och med det tredje kvartalet 2013 beaktas inte effekterna av ett eventuellt höjt riskviktsgolv.

3 Se Regeringens promemoria Finansiell stabilitetspolitik – ett nytt politikområde under utveckling (Ds 2013:45).

4 Se <http://www.fi.se/Tillsyn/Skrivelser/Listan/Sa-kan-FI-minska-riskerna-med-hushallens-skuldsattning/>

Utlåning, inlåning och räntor

Tillväxttakten för utlåningen till företag sjönk något under det tredje kvartalet och uppgick till 1,0 procent i årstakt vid utgången av kvartalet. Utlåningen till svenska hushåll för bostadsändamål ökade marginellt och den årliga tillväxttakten uppgick till 5,1 procent vid slutet av kvartalet. Utlåningsräntorna till både hushåll och företag på längre löptider steg något under perioden medan utlåningsräntorna på kortare löptider var i stort sett oförändrade.

UTLÅNING TILL HUSHÅLL OCH FÖRETAG

Kreditinstitutens utlåning till svenska icke-finansiella företag och hushåll fortsätter att öka, men tillväxttakten är lägre än den var innan finanskrisen. Utlåningen uppgick vid utgången av det tredje kvartalet 2013 till 4 748 miljarder kronor⁵, vilket motsvarar cirka 130 procent av svensk BNP. Omkring en tredjedel av utlåningen avser lån till svenska hushåll och omkring en fjärdedel avser lån till svenska icke-finansiella företag (diagram 1). De senaste 15 åren har andelen av kreditinstitutens utlåning som går till svenska hushåll och till utlandet ökat, samtidigt som andelen som går till andra finansiella eller icke-finansiella företag i Sverige har minskat. Det senaste året har dock andelen lån till utlandet minskat något.

Utlåning till hushåll

Utlåningen till svenska hushåll sker i form av bostadslån, konsumtionslån och övriga lån.⁶ Den totala utlåningen till svenska hushåll uppgick till 2 864 miljarder vid utgången av det tredje kvartalet 2013. Över 80 procent av utlåningen är för bostadsändamål.⁷ Tillväxttakten i utlåningen för bostadsändamål har varit stabil det senaste året och uppgick till 5,1 procent vid utgången av det tredje kvartalet. Den innebär en marginell ökning både jämfört med kvartalet innan och jämfört med samma månad förra året (diagram 2). I euroområdet är tillväxttakten för bostadslån avsevärt lägre än i Sverige. Vid utgången av det tredje kvartalet uppgick den till 0,8 procent, vilket är oförändrat jämfört med föregående kvartal men marginellt högre än för ett år sedan.

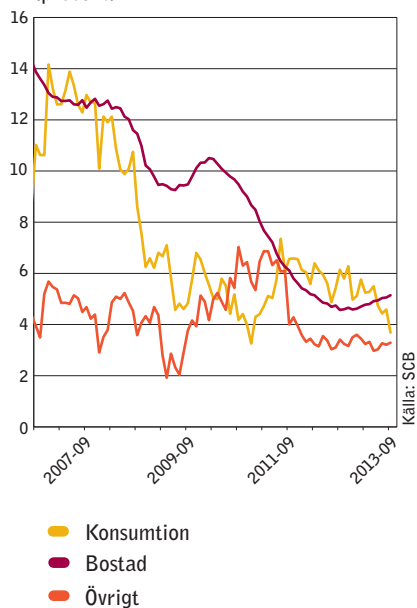
Lån till hushåll för konsumtionsändamål utgör sex procent av den totala utlåningen till hushållen. Tillväxttakten i dessa lån varierar mer än tillväxttakten i lån för bostadsändamål, men har sedan mitten på 2009 legat strax över 5 procent i genomsnitt. Vid utgången av det tredje kvar-

5 Alla in- och utlåningsvolymerna och in- och utlåningsräntorna i detta avsnitt är hämtade från SCB:s Finansmarknadsstatistik 2013-10-25. De avser utlåning från Monetära finansinstitut (MFI) som inkluderar banker, bostadsinstitut, finansbolag och övriga MFI (kommun- och företagsfinansierande institut, monetära investeringsfonder, monetära värdepappersbolag och fondkommissionärer samt övriga monetära finansinstitut).

6 Konsumtionslån avser främst lån utan säkerhet, så kallade blancolån, till svenska hushåll (ej företagshushåll eller hushållens icke-vinstdrivande organisationer). Övriga lån utgörs av lån till företagshushåll (exklusive bostadslån), till hushållens icke-vinstdrivande organisationer och lån med annan säkerhet än bostad till övriga hushåll. Definitionerna av konsumtionslån och övriga lån är hämtade från metoddelen i avsnitt fyra i SCB:s Finansmarknadsstatistik. Se www.scb.se.

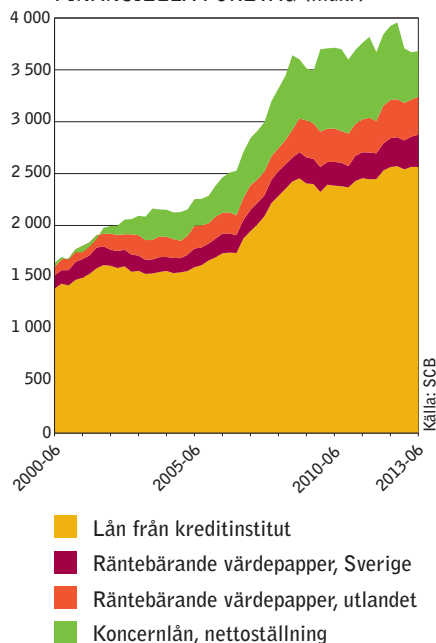
7 Hushållen har även indirekta lån för bostadsändamål i form av lån till bostadsrättsföreningar. Dessa ingår i statistiken för lån till icke-finansiella företag.

3. TILLVÄXT LÅN TILL HUSHÅLL (procent)

Anm. Tillväxttakterna är justerade för omklassificeringar samt köpta och sålda lån.

4. FINANSIERING ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (mdkr)

Anm: I lån inkluderas lån och krediter från svenska och utländska aktörer, till exempel kreditinstitut.

talet 2013 var tillväxttakten dock endast 3,7 procent, vilket är en procentenhet lägre än vid utgången av föregående kvartal (diagram 3).

Företagens finansiering

Icke-finansiella företag har möjlighet att finansiera sin verksamhet på olika sätt. Dels genom aktiekapital och interna medel, dels genom olika typer av lånefinansiering. Med lånefinansiering avses i denna rapport lån från svenska och utländska kreditinstitut, koncernlån och upplåning genom emissioner av företagsobligationer och företagscertifikat.⁸

Lån från kreditinstitut är det vanligaste sättet för svenska icke-finansiella företag att finansiera sig på och utgör cirka 70 procent av deras totala finansiering. Kreditinstitutens utlåningsvilja och utlåningsmarginaler påverkas dock av marknadsförhållanden som kraftigt försämrades i samband med den senaste finansiella krisen. Därför har andra typer av finansieringsmöjligheter blivit mer aktuella sedan krisen. Som komplement till att låna från kreditinstitut kan företagen antingen finansiera sig genom att emittera räntebärande värdepapper, vilket utgör cirka 18 procent av den totala finansieringen, eller genom koncernlån som utgör cirka 12 procent (diagram 4).

Lån från kreditinstitut

Den årliga tillväxttakten i de svenska kreditinstitutens utlåning till icke-finansiella företag minskade något under det tredje kvartalet 2013. Vid utgången av kvartalet var den 1,0 procent jämfört med 1,3 procent kvartalet innan (diagram 5). Utlåningsvolymen uppgick till 1 884 miljarder kronor.⁹ I euroområdet fortsätter utlåningen till icke-finansiella företag att minska, vilket den har gjort sedan juni 2012.

Räntebärande värdepapper

Volymen utestående räntebärande värdepapper uppgick till 678 miljarder kronor vid utgången av det andra kvartalet 2013.¹⁰ Företagen finansierar sig via räntebärande värdepapper genom att emittera certifikat eller obligationer. Det är vanligast att företagen emitterar obligationer, det vill säga värdepapper med en löptid över ett år. Emissioner av företagsobligationer är dock förknippade med stora administrativa kostnader. Därför är det främst stora och medelstora företag som har möjlighet att utnyttja värdepappersmarknaden som finansieringskälla.

Allt fler företag har på senare tid uppgett att de söker marknadsfinansiering som alternativ till lån från kreditinstitut, som de upplever blivit dyrare efter den senaste finansiella krisen.¹¹ Detta syns till viss del i att antalet emittenter på marknaden för företagsobligationer har ökat. Sedan det första kvartalet 2010 har även andelen värdepappersfinansiering ökat något, från 14 till 18 procent.

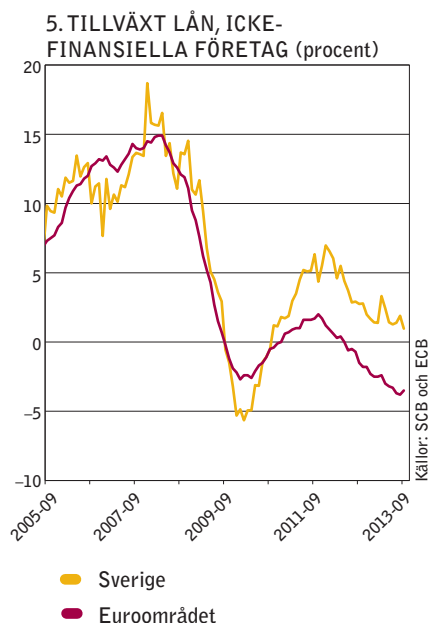
I euroområdet är utvecklingen tydligare. Förvisso minskar företagens värdepappersfinansiering, men avsevärt långsammare än deras lån från kreditinstitut minskar. Det gör att andelen värdepappersfinansiering

8 En annan viktig finansieringskälla för svenska företag är leverantörskrediter. På grund av brist på data utelämnas dessa dock i denna rapport.

9 En stor del (ca 60 procent) av denna utlåning är knuten till fastighetssektorn i någon form.

10 SCB Finansräkenskaper. Statistiken publiceras med längre eftersläpning än övrig statistik i avsnittet. Senaste tillgängliga siffror avser det andra kvartalet 2013.

11 Se Riksbankens Företagsintervjuer, januari 2012 och maj 2012.

ökar.¹² Detta kan tyda på att den strukturomvandling av företagens finansiering som har förutspåtts, har kommit längre i euroområdet än i Sverige.¹³

Koncernupplåning i utlandet

Koncernlån innebär att ett bolag som har ett överskott av kapital lånar ut till ett annat bolag inom samma koncern som har ett behov av kapital.¹⁴ Koncernupplåningen från utlandet uppgick till 439 miljarder kronor i slutet av det andra kvartalet 2013, vilket är en minskning med cirka 20 miljarder jämfört med första kvartalet (diagram 4). Koncernlånen minskade med knappt 250 miljarder mellan det tredje och fjärde kvartalet 2012, vilket åtminstone till viss del kan bero på ändringar i reglerna för bolagsskatt som infördes vid årsskiftet.¹⁵

De icke-finansiella företagens tillgång till finansiering

I euroområdet fortsätter bankernas kreditvillkor för de icke-finansiella företagen att vara relativt restriktiva.¹⁶ Åtstramningen i kreditvillkoren som har pågått de senaste åren bedöms visserligen ha avstannat, men på en nivå med mer restriktiva villkor än för två år sedan. Samtidigt uppger bankerna i euroområdet att företagens vilja att låna fortsatt är låg, främst på grund av att den svaga ekonomiska utvecklingen minskar investeringsviljan.

I Sverige upplevde de flesta tillfrågade företag i Riksbankens företagsundersökningar att deras finansieringsmöjligheter förbättrades något under slutet på 2012 och början på 2013 både vad gäller tillgången på lån och möjligheterna att låna på marknaden.¹⁷ Almis låneindikator för det tredje kvartalet 2013 visar dock inte att bankerna lättat på lånevillkoren till företagen. Enligt låneindikatorn är det dessutom något svårare för nya företagskunder att få lån jämfört med för befintliga kunder.¹⁸

Under perioder med svagare ekonomisk utveckling är det rimligt att förvänta sig att bankerna blir mer försiktiga och skärper sina lånevillkor, framför allt för mindre företag som ofta anses utgöra en större risk för bankerna. Mindre företag saknar också ofta möjligheten att finansiera sig via obligationsmarknaden, och saknar därmed alternativa finansieringskällor till bankupplåning. Skärpta lånevillkor påverkar därför ofta mindre företag mer än de påverkar stora företag.

I diagram 6 visas utlåningsräntorna för nya små (till och med 10 miljoner kronor) och stora (över 10 miljoner kronor) tre månaders låneavtal till

12 Se ECB:s Euro area securities issues statistics, september 2013.

13 Se Gunnarsdottir och Lindh (2011), Marknader för svenska icke-finansiella företags lånebaserade finansiering, "Penning- och valutapolitik" 2011:2, Sveriges riksbank.

14 Med koncernupplåning avses nettoställningen av lån mellan företag inom en koncern där någon del av koncernen är verksam på den svenska marknaden och någon del är verksam i utlandet. Lån mellan två svenska bolag inom samma koncern exkluderas eftersom deras nettoställning per definition alltid är noll.

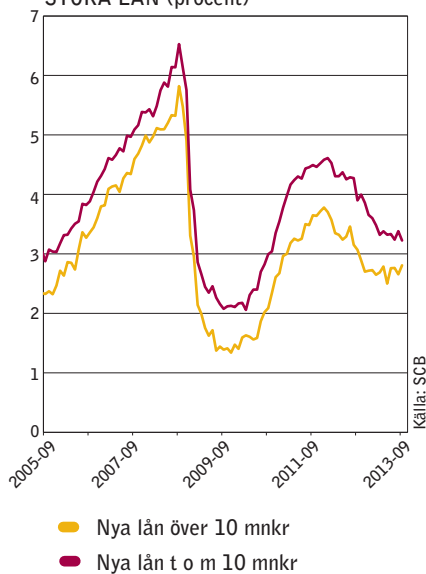
15 Se Blomberg, Hokkanen och Kåhre (2012), Skatteplanering kan ha bidragit till hög skuldsättning hos svenska företag, "Ekonomisk kommentar nr 3", 2012, Sveriges riksbank.

16 Se ECB:s Bank lending survey, oktober 2013.

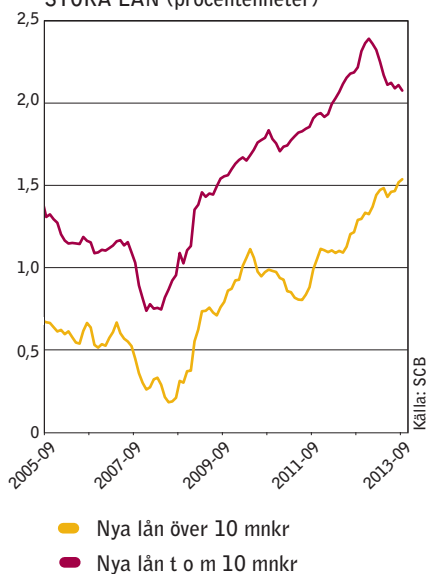
17 Se Riksbankens Företagsundersökning, januari 2013.

18 Se Almi Låneindikator, oktober 2013.

6. UTLÅNINGSRÄNTOR, SMÅ OCH STORA LÅN (procent)

7. RÄNTESKILLNAD, SMÅ OCH STORA LÅN (procentenheter)

Skillnaden mellan tre månaders utlåningsränta till icke-finansiella företag och tre månaders interbankränta uppdelat efter lånestorlek. 90 dagars rullande medelvärde.

icke-finansiella företag.¹⁹ Räntan på företagens lån har sjunkit sedan början av 2012. Vid utgången av det tredje kvartalet 2013 uppgick den till 3,22 procent för mindre lån och 2,81 procent för stora lån.

Med ett antagande om att stora lån främst tas av stora företag och små lån främst tas av mindre företag, ger skillnaden i ränta mellan små och stora lån en indikation om skillnaden i lånekostnad mellan små och stora företag.²⁰ Diagram 6 och 7 bör dock tolkas med viss försiktighet av ett antal anledningar. Generellt är lån till mindre företag förknippade med en större risk för banken. Det är därför rimligt att förvänta sig att det finns en viss skillnad i lånekostnaden för stora och små företag. Det kan även vara så att de företag som tar stora lån får en viss volymrabatt på sin ränta. Dessutom kan spridningen inom respektive lånekategori vara stor eftersom företag inte är en lika homogen grupp som hushåll och därmed skiljer sig åt mer som låntagare.

Diagram 7 visar skillnaden mellan utlåningsräntan för nya stora och nya små tre månaders lån till icke-finansiella företag och tre månaders interbankränta. Ränteskillnaden mot interbankräntan har ökat sedan 2008 och den akuta finanskrisen, vilket kan tyda på att bankerna nu tar mer betalt för företagens lån jämfört med tidigare. Även skillnaden i ränta mellan små och stora lån ökade efter finanskrisen. Det tyder på att lånekostnaderna ökade något mer för mindre företag än för stora efter krisen 2008. Under 2013 har dock skillnaden mellan stora och små lån minskat. Det kan tyda på att bankerna har minskat lånekostnaderna mer för mindre företag. Skillnaden mellan företagens ränta och interbankräntan är dock fortfarande på en hög nivå historiskt sett.

INLÅNING FRÅN HUSHÅLL OCH FÖRETAG

De svenska hushållen fortsätter att öka sitt sparande genom inlåning. Samtidigt har de fortfarande ett lågt sparande i form av inlåning relativt hushåll i de flesta andra europeiska länder. Tillväxten i inlåningen var 5,4 procent på årsbasis under det tredje kvartalet 2013, vilket är något lägre än under det andra kvartalet 2013. Vid slutet av det tredje kvartalet 2013 sparade hushållen 1 351 miljarder kronor på inlåningskonton hos kreditinstitut.

De svenska icke-finansiella företagens inlåning hos kreditinstitut ökade något under det tredje kvartalet 2013 jämfört med motsvarande kvartal föregående år och uppgick till 671 miljarder kronor.

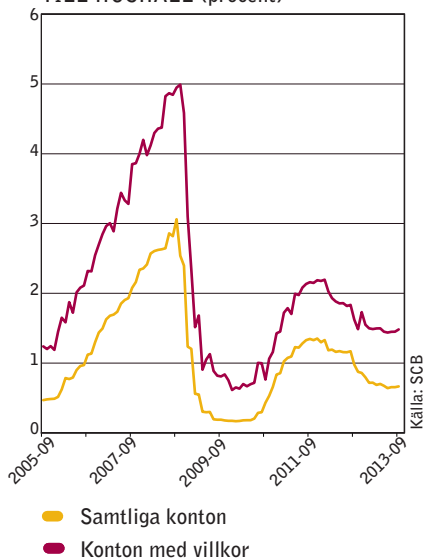
Sammanlagt motsvarar hushållens och de icke-finansiella företagens inlåning hos kreditinstituten cirka 40 procent av kreditinstitutens utlåning till desamma. Inlåningen växer visserligen något snabbare än kreditinstitutens utlåning, men eftersom volymen inlåning fortfarande är lägre än volymen utlåning har kreditinstituten ett inlåningsunderskott.

Samtidigt som hushållen har ökat sin inlåning har räntorna som de får på sina insättningar sjunkit de senaste åren. Under det tredje kvartalet 2013 ökade de dock något. Den genomsnittliga inlåningsräntan på nya avtal till hushåll uppgick till 0,67 procent vid utgången av det tredje kvartalet 2013 jämfört med 0,64 procent under föregående kvartal (dia-

19 Med nya lån avses både lån som tagits under perioden och lån som har omförhandlats under perioden.

20 Samma antagande används av Huerga med flera i OECD:s ”The Statistics Newsletter” nr 55, mars 2012.

8. BANKERNAS INLÅNINGSRÄNTA TILL HUSHÅLL (procent)

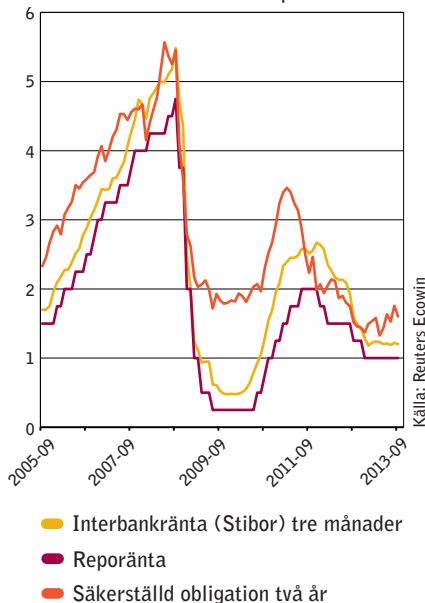
gram 8). Den genomsnittliga inlåningsräntan för konton med särskilda villkor, som uttagsrestriktioner, var mer än dubbelt så hög och uppgick till 1,48 procent.²¹

MARKNADS- OCH UTLÅNINGSRÄNTOR

Räntenivån på marknadsräntor påverkar bankernas finansieringskostnader och därmed hushållens och företagens kostnader för att låna pengar. En vanlig missuppfattning är att bankerna finansierar sig till en kostnad som motsvaras av reporäntan. Bankernas finansieringskostnad är dock generellt högre eftersom deras långivare kräver kompensation för den risk de tar när de lånar ut pengar till dem. Sedan finanskrisen har denna kompensation, vanligen kallad riskpremie, ökat samtidigt som bankerna generellt förlängt löptiden i sin finansiering. En mer långsiktig finansiering är vanligtvis förknippat med en högre kostnad.

Kostnaden för bankernas finansiering är bland annat relaterad till räntorna på säkerställda obligationer. Sedan början av 2011 har räntorna för tvååriga säkerställda obligationer sjunkit. Under 2013 har denna utveckling vänt och räntorna har i stället ökat något, bortsett från det tredje kvartalet då de minskade marginellt (diagram 9).

9. MARKNADSRÄNTOR (procent)

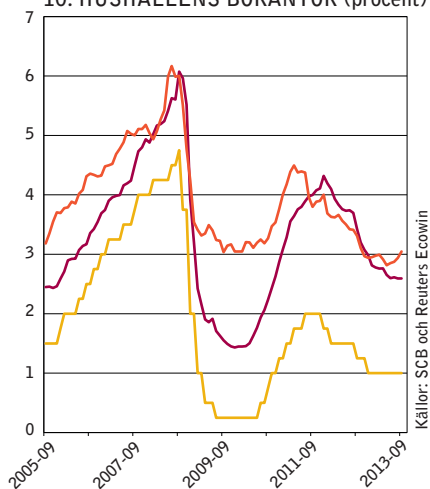
Riksbanken behöll reporäntan på 1,0 procent under det tredje kvartalet 2013 och den svenska interbankräntan (Stibor), den ränta som bankerna betalar för att låna av varandra på tre månaders löptid, var i stort oförändrad. Skillnaden mellan dessa två räntor minskade kraftigt under 2012 (diagram 9). Det kan tyda på att bankerna blivit mer villiga att låna ut till varandra än tidigare och på att oron i det finansiella systemet har minskat. I tider av finansiell oro tenderar bankernas vilja att låna ut till varandra att minska, vilket gör att skillnaden mellan reporäntan och interbankräntan ökar. Under 2013 har ränteskillnaden i stort varit oförändrad.

Bostadsinstitutens utlåningsräntor för nya lån med upp till ett års räntebindningstid var i stort oförändrade under det tredje kvartalet 2013. Den genomsnittliga räntan på nya bolån med tre månaders räntebindningstid var 2,59 procent vid utgången av kvartalet, vilket kan jämföras med 2,60 procent vid utgången av föregående kvartal (diagram 10). För räntebindningstider över ett år ökade dock räntorna tydligt. Räntan på ett nytt bolån med ett till fem års räntebindningstid steg från 2,85 procent till 3,05 procent från andra till tredje kvartalet 2013. Räntan på bolån med ett till fem års räntebindningstid låg lägre än räntan för tre månaders räntebindningstid från augusti 2011 men är sedan början av 2013 återigen högre.

Räntorna på nya lån till icke-finansiella företag med tre månaders räntebindningstid sjönk under 2012 och har varit i princip oförändrade under 2013. Under det tredje kvartalet 2013 varierade de relativt kraftigt och var 2,98 procent vid utgången av kvartalet (diagram 11). Skillnaden mellan interbankräntan och bankernas utlåningsränta till företag var oförändrad under kvartalet och ligger på en hög nivå i en historisk jämförelse.

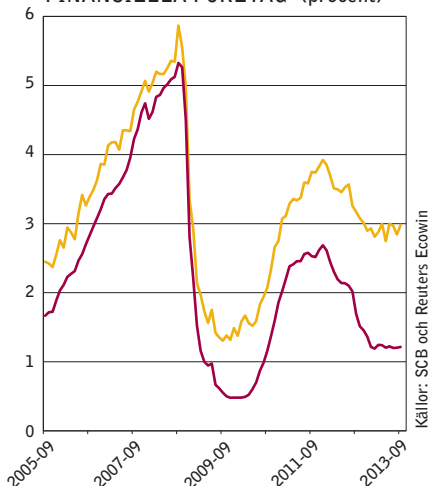
21 Den genomsnittliga inlåningsräntan avser ny inlåning på samtliga inlåningskonton i banker. Med nya avtal menas både ny inlåning och inlåning där det skett förändringar i villkoren under perioden. Särskilda villkor kan bland annat vara begränsningar av antal uttag eller viss bindningstid. Alla inkluderade konton omfattas av insättningsgarantin.

10. HUSHÅLLENS BORÄNTOR (procent)

- Reporänta
- Boränta, tre månader
- Boränta, ett-fem år

11. UTLÅNINGSRÄNTA ICKE-FINANSIELLA FÖRETAG (procent)

- Låneränta icke-finansiella företag, tre månader
- Stibor tre månader

12. STORBANKERNAS RÄNTENETTO (miljarder kronor)

RÄNTENETTO

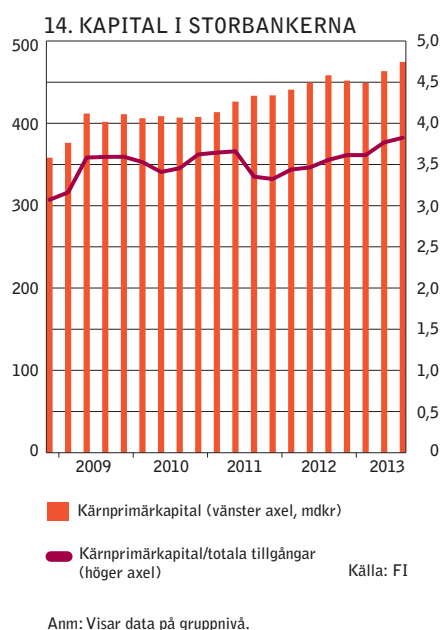
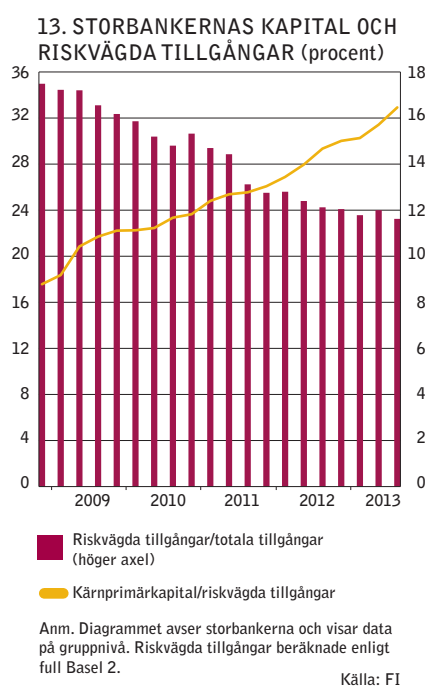
Bankers räntenetto utgörs av skillnaden mellan deras ränteintäkter och räntekostnader. Ränteintäkterna avspeglar vad banken tjänar på räntebärande tillgångar som bostadsutlåning. Räntekostnaderna avspeglar hur mycket banken betalar för sina räntebärande skulder som upplåning för bostadslån eller för kundernas inlåning.

Storleken på räntenettet beror på bankens in- och utlåningsmarginaler. Inlåningsmarginalen är positiv om räntan som banken betalar till kunderna på deras inlåning är lägre än den ränta bankerna på olika sätt kan få genom att placera inlåningen. På motsvarande sätt är utlåningsmarginalen positiv om banken kan låna ut pengar till en högre ränta än den ränta som banken lånar upp till. Högre marginaler på in- och utlåningen leder alltså till ett högre räntenetto för banken. Storleken på räntenettet beror dock inte enbart på marginalerna i in- och utlåningen utan även på volymerna av räntebärande tillgångar och skulder.

De svenska storbankernas sammanlagda räntenetto uppgick till 28,4 miljarder kronor under det tredje kvartalet 2013. Det är något högre jämfört med kvartalet innan (diagram 12). Räntenettet har ökat successivt sedan det fjärde kvartalet 2010. Det ökade räntenettet beror delvis på att bankernas marginaler har ökat, men det beror också på att deras totala volym av räntebärande skulder och tillgångar har ökat.

Ny reglering – anpassning och effekter

De svenska storbankerna har fortsatt att anpassa sig till de högre kraven på kapital och likviditet som beskrivs i Bilaga 1 och är därför välkapitaliserade i dag. Deras kapitaltäckning har fortsatt att öka det senaste året. Det är delvis ett resultat av att det riskvägda beloppet på de tillgångar som måste täckas med kapital har minskat. Även vid konservativa beräkningar med antagandet att hushåll och företag får bära hela kostnaden för en högre kapitalnivå är effekterna på utlåningsrätterna små.

BANKERNAS KAPITALTÄCKNING

Sedan finanskrisen har de svenska storbankerna gradvis stärkt sin kapitaltäckning. Ett vanligt sätt att mäta kapitaltäckningen är att ställa bankens kärnprimärkapital i relation till det riskvägda beloppet på de tillgångar som enligt reglerna måste täckas med kapital, de så kallade riskvägda tillgångarna. Denna relation har för storbankerna ökat med 7 procentenheter, från 9 till 16 procent, sedan slutet av 2008 (diagram 13).²² En stärkt kapitalrelation kan bero på att kapitalet ökar eller på att de riskvägda tillgångarna minskar.

Kapital

En banks kapital kan delas in i olika typer beroende på kapitalets kvalitet. Det kapitalet som har högst kvalitet är kärnprimärkapitalet.²³ Storbankernas kärnprimärkapital har ökat med drygt 16 miljarder kronor sedan det tredje kvartalet förra året och uppgick det tredje kvartalet i år till 475 miljarder kronor. Sedan slutet av 2008 har det ökat med drygt 116 miljarder kronor. Kärnprimärkapitalet som andel av totala tillgångar, det vill säga utan att de riskvägs, har under samma period ökat med knappt en procentenhet (diagram 14).

Riskvägda tillgångar

De riskvägda tillgångarna beräknas utifrån storleken på bankens tillgångar och hur stor risk dessa tillgångar bedöms utgöra för banken. Risken beräknas och resulterar i en så kallad riskvikt.

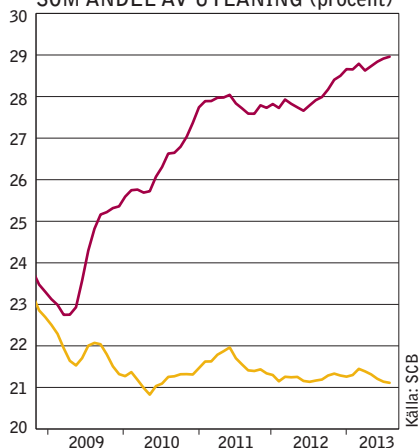
Storbankernas sammanlagda riskvägda tillgångar har minskat sedan finanskrisen. Det beror inte på att bankernas totala tillgångar har minskat. Förklaringen till de minskade riskvägda tillgångarna är i stället att bankerna har en större andel utestående lån med lägre risk, samt att riskvikterna på både bolån och företagslån har minskat.

Utlåning

Det är tydligt att bankernas utlåningsportföljer har förändrats över åren. Svenska bolån, som historiskt sett inneburit en låg risk, utgör en allt större del av storbankernas totala utlåning (diagram 15). Sedan 2010 har andelen svenska företagslån varit relativt konstant medan andelen bolån har fortsatt att öka. Bankernas utlåning beror i stor utsträckning på efterfrågan på krediter.

²² Alla beräkningar är gjorda enligt full Basel 2. Riskvägda tillgångar redovisas enligt regelverket för pelare 1. De inkluderar därför inte riskviktsgolvet på bolån på 15 procent eftersom det ryms inom pelare 2.

²³ Kärnprimärkapital består av eget kapital, dvs. aktiekapital och ackumulerade icke-utdelade vinster efter avdrag för vissa poster såsom goodwill och uppskjuten skattefordran.

15. BOLÅN OCH FÖRETAGSLÅN,
 SOM ANDEL AV UTLÅNING (procent)

■ Företagslån
■ Bolån

Anm: Storbankernas svenska bolån och företagslån som andel av deras totala utlåning. Tre månaders rullande medelvärde.

Källa: SCB

Riskvikter

I det tidigare ramverket Basel 1 använde bankerna riskvikter enligt en schablonmetod. Enligt det gällande regelverket har bankerna möjlighet att använda en intern riskklassificeringsmetod (IRK), så kallad intern modell, för att beräkna kreditriskerna i sina låneportföljer. Beräkningen baseras på historiska data och därför tenderar bolån, där de historiska kreditförlusterna har varit små, att få en låg riskvikt.

Sedan 2006 har riskvikterna för de fyra storbankernas totala portföljer sjunkit med i genomsnitt 42 procentenheter (tabell 1). Mellan 2006 och 2009 beror förändringen framför allt på att bankerna gick från att använda schablonmetoden till att använda interna modeller.²⁴ 2006 användes inte interna modeller alls och 2009 användes interna modeller för att beräkna kreditrisken i 79 procent av storbankernas totala kreditportföljer.

TABELL 1. Storbankernas genomsnittliga riskvikter och användningsgrad av interna modeller (riskvikter och andel i procent)

	Nordea	SHB	SEB	Swedbank	% IRK
2006	46	54	58	61	0
2009	45	35	48	40	79
2013	36	21	32	26	81

Anm: Riskvikterna är genomsnitt för bankernas totala kreditportföljer.

Källa: FI

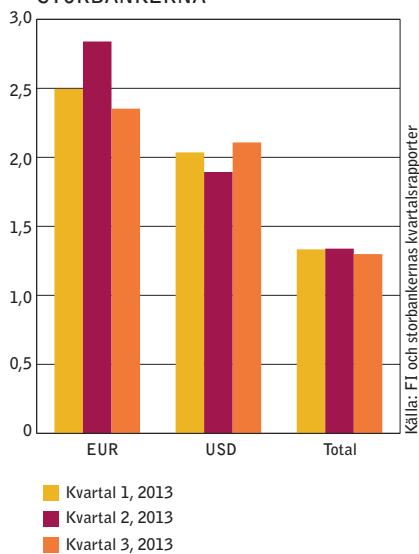
Förändringen i den genomsnittliga riskvikten mellan 2009 och 2013 beror delvis på att lån med lägre risk utgör en större del av bankernas utlåningsportföljer (diagram 15). Samtidigt har riskvikterna på både bolån och företagslån minskat.²⁵ Ätminstone en del av riskviktsminskningen beror på att bankerna har ändrat i modellernas uppbyggnad och kalibrering. Dessa förändringar har gjorts inom ramen för vad regelverket tillåter.

BANKERNAS LIKVIDITETSTÄCKNINGSGRAD

FI:s föreskrifter om ett kvantitativt krav på likviditetstäckningsgrad (LCR) började gälla från och med den 1 januari i år (se bilaga 1). Storbankerna har dock ända sedan mitten av 2011 rapporterat data på total likviditetstäckningsgrad och har sedan dess i genomsnitt uppfyllt det krav som i dag ställs på total LCR.²⁶ Dagens regler omfattar även krav på LCR i euro och amerikanska dollar, vilket storbankerna också uppfyller (diagram 16).

EFFEKTER FÖR HUSHÅLL OCH FÖRETAG

I FI:s uppdrag från regeringen ingår att granska vilka effekter bankernas anpassning till ökade kapitaltäckningskrav har fått för hushåll och företag. Kraven kan få effekter på tillgången på krediter och priset på krediter. Det är dock svårt att utvärdera effekterna eftersom både utlåning och utlåningsräntor påverkas av andra faktorer än regler.

 16. LIKVIDITETSTÄCKNINGSGRAD
 STORBANKERNA

Anm: Genomsnitt per kvartal (beräknat som aritmetiskt medelvärde)

Källa: FI och storbankernas kvartalsrapporter

24 I schablonmetoden används schabloniserade riskvikter. Enligt dagens schablonmetod uppgår riskvikten för bolån till 35 procent, medan riskvikten för företag beror på företagets externa rating. Om företaget inte har någon rating är riskvikten för ett företagslån utan säkerhet 100 procent i schablonmetoden.

25 Genomsnittlig riskvikt för bolån för storbankerna (inklusive utländska bolån och beräknad som ett aritmetiskt medelvärde) var 12 procent 2009 och 8 procent 2013. Motsvarigheten för utlåning till företag var 60 procent 2009 och 44 procent 2013. (För Nordea har 2010 års data använts.)

26 Definitionen av LCR skiljer sig före och efter den 1 januari 2013.

Det är också viktigt att skilja på effekter i form av en högre kostnad för banken och effekter för samhällsekonomin. Även om en högre kapitalnivå och större likviditetsbuffertar kan innebära en direkt kostnad för bankerna, kan de ha en positiv nettoeffekt för samhället eftersom risken för en allvarlig finanskris minskar.

Den direkta kostnaden måste bäras av någon, antingen bankernas kunder, deras ägare eller båda. Samtidigt blir bankerna säkrare med mer kapital. Allt annat lika borde säkrare banker göra att ägarna kräver lägre avkastning. Dessutom borde det bidra till billigare lånefinansiering för bankerna. De slutgiltiga effekterna för företag och hushåll är därför osäker.

Effekter på utlåningsvolymen

Utbudet av krediter till hushåll och företag kan påverkas när bankerna anpassar sig till högre krav. Bankerna kan strama åt sin utlåning generellt, eller minska sin utlåning till segment som utgör högre risk och öka utlåningen till segment som utgör lägre risk.

Det är svårt att utvärdera hur utlåningen har påverkats eftersom det inte går att särskilja vad som är effekter på bankernas utbud av krediter och vad som styrs av efterfrågan. Efterfrågan påverkas till exempel av ränteläget, inkomstförändringar och andra regleringar, som det av FI beslutade bolånetaket. Under en svag ekonomisk utveckling, vilket har varit fallet de senaste åren, är det naturligt att företagen minskar sin efterfrågan på krediter. Svenska banker har dock inte minskat sin utlåning, trots att svenska myndigheter har annonserat högre krav än andra länder. I kapitlet Utlåning, inlåning och räntor beskrivs utvecklingen av bankernas utlåning mer i detalj.

Effekter på utlåningsräntor

Även utlåningsräntorna påverkas av andra faktorer än regler och för att kunna utvärdera påverkan på dessa krävs många antaganden. FI har gjort schablonmässiga beräkningar där effekten beräknas genom att jämföra kostnaden för kapital vid olika tidpunkter. Genom vissa förenklande antaganden kan detta översättas till ett påslag på utlåningsräntorna. Beräkningarna bygger således inte på faktiska utlåningsräntor, utan visar endast hur stort räntepåslaget skulle bli om bankerna lät kunderna ta hela kostnaden för den faktiska ökningen av kapitalnivån. Beräkningarna utgår från förändringen i eget kapital (se faktaruta).

För ett år sedan beräknade FI räntepåslag genom att jämföra storbankernas kapitalnivåer under det tredje kvartalet 2012 med deras kapitalnivåer det fjärde kvartalet 2010.²⁷ Vid utgången av 2010 antogs svenska banker ha anpassat sitt kapital till de krav som efter finanskrisen kommit från marknaden och bankernas egna modeller, men svenska myndigheter hade ännu inte annonserat de kommande högre kraven.²⁸ I år jämförs det tredje kvartalet 2013 med motsvarande kvartal 2012. Dessutom görs en jämförelse med 2010 även i denna rapport.

²⁷ Se Bankernas räntor och utlåning kv 3 2012.

²⁸ Denna jämförelsetidpunkt används i André Oliveira Santos and Douglas Elliott, Estimating the Costs of Financial Regulation, September 2012, Internationella valutafonden (IMF), Baselkommitténs förslag till Basel 3 som presenterades i december 2010. FI kommunicerade i mars 2011 en förväntning om en kapitaltäckning för storbankerna på 10 procent kärnprimärkapital och i november 2011 kommunicerade Finansdepartementet, Riksbanken och Finansinspektionen sin gemensamma syn på de nya kraven.

Påslag på utlåningsräntor till hushåll

Genom att jämföra kostnaden för de svenska storbankernas egna kapital det tredje kvartalet 2012 och samma kvartal 2013 uppskattar FI det potentiella påslaget på bolåneräntorna till mellan en och två räntepunkter (tabell 2).²⁹ Om jämförelsen i stället görs med kapitalnivån vid utgången av 2010 blir påslaget mellan cirka fem och tio räntepunkter. Påslaget på bolåneräntan gäller under antagandet att hushållen skulle bära hela kostnaden för det extra kapital som bankerna beräknas hålla för svenska bolån.

TABELL 2 Ökad kapitalkostnad kopplad till bolån (räntepunkter)

	Avkastningskrav på eget kapital									
	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	17%
Mellan kv 4 2010 och kv 3 2012	4,0	4,5	5,0	5,5	6,0	6,5	7,0	7,4	7,9	8,4
Mellan kv 3 2012 och kv 3 2013	0,9	1,0	1,1	1,2	1,3	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8
Totalt kv 4 2010 till kv 3 2013	4,8	5,4	6,0	6,7	7,3	7,9	8,5	9,1	9,7	10,3

Anm. Tabellen visar räntepåslag i räntepunkter för olika avkastningskrav givet en riskvikt på 15 procent.

Källor: FI:s beräkningar och storbankernas rapporter.

Kravet på likviditetstäckningsgrad medför också en kostnad för bankerna. FI beräknar sedan tidigare hur stor kostnaden är för bankerna att hålla en likviditetsbuffert för sin bostadsutlåning.³⁰ Bankernas likviditetsbuffertar var små innan de nya kraven annonserades 2011. FI antar därför att likviditetskostnaden var nära noll det fjärde kvartalet 2010. Därefter har bankerna byggt upp sin likviditetsbuffert och kostnaden har ökat. De senaste kvartalen har kostnaden enligt FI:s beräkningar varit 8 räntepunkter. En enkel summering av kostnaden för bankernas ökade kapitalnivå (tabell 2) och anpassning till likviditetskrav sedan 2010 ger ett påslag på mellan knappt 13 till knappt 18 räntepunkter på bolåneräntan, givet att bolånetagarna får bära hela kostnaden.

Påslag på utlåningsräntor till icke-finansiella företag

Utvärderingen av den ökade kapitalnivåns effekter på utlåningsräntor till icke-finansiella företag möter ytterligare svårigheter. Företagen är inte en homogen grupp, utan påverkan kan vara olika mellan till exempel små och stora företag samt företag inom olika branscher.

FI:s beräkningar visar att påslaget på utlåningsräntorna för lån till icke-finansiella företag blir mellan 3 och 6 räntepunkter, då en jämförelse görs mellan det tredje kvartalet 2012 och motsvarande kvartal 2013 (tabell 3). En jämförelse mellan utgången av 2010 och det tredje kvartalet 2013 ger ett räntepåslag på mellan 17 och 36 räntepunkter. Påslaget på utlåningsräntan beräknas med antagandet att de icke-finansiella företagen får betala hela kostnaden för det extra kapital som bankerna beräknas hålla för svenska företagslån.

²⁹ Analysen av anpassningens effekter för utlåningsräntor till hushåll har avgränsats till bolåneräntorna eftersom bolånen utgör den absolut största delen av hushållens skulder.

³⁰ Kostnaden består av att storleken på bufferten har ökat och att det innebär en kostnad att finansiera bufferten. Bankerna behöver finansiera den genom att till exempel emittera certifikat eller obligationer. Banken kan sedan placera de likvida medlen och därmed få en intäkt. Intäkten minus kostnaden att finansiera bufferten blir den slutliga kostnaden för att hålla en likviditetsbuffert.

TABELL 3 - Ökad kapitalkostnad kopplad till företagslån (räntepunkter)

	Avkastningskrav på eget kapital									
	8%	9%	10%	11%	12%	13%	14%	15%	16%	
Mellan kv 4 2010 och kv 3 2012	14,6	16,4	18,2	20,0	21,8	23,7	25,5	27,3	29,1	
Mellan kv 3 2012 och kv 3 2013	3,2	3,6	4,0	4,4	4,8	5,1	5,5	5,9	6,3	
Totalt kv 4 2010 till kv 3 2013	17,7	20,0	22,2	24,4	26,6	28,8	31,0	33,3	35,5	

Anm. Tabellen visar räntepåslag i räntepunkter för olika avkastningskrav givet en riskvikt på 55 procent.

Källor: FI:s beräkningar och strobankernas rapporter.

Påslag på utlåningsräntor

I beräkningen³¹ har FI använt de fyra svenska storbankernas faktiska siffror för eget kapital och riskvägda tillgångar på koncernnivå.³² Relationen mellan totalt eget kapital och riskvägda tillgångar för storbankerna har ökat med cirka 3 procentenheter från utgången av 2010 till tredje kvartalet 2012 och med ytterligare 1 procentenhet fram till tredje kvartalet 2013.

För hushåll används riskvikten 15 procent vid alla tre tidpunkterna. För de icke-finansiella företagen används storbankernas genomsnittliga riskvikt för företagsutlåning 2010 även i beräkningen för 2012 och 2013. Det egna kapitalet som är hänförligt till svenska bolån respektive svensk företagsutlåning beräknas genom att anta att relationen mellan eget kapital och riskvägda tillgångar för bolån respektive företagslån är densamma som på aggregerad nivå.

$$\text{EK bolån} = \frac{\text{EK totalt}}{\text{RVT totalt}} \times \text{RV bolån} \times \text{Utlåning bolån}$$

EK=eget kapital, RV=riskvikt, RVT=riskvägda tillgångar.

Genom att använda olika avkastningskrav på eget kapital kan en kostnad för eget kapital hänförligt till bolån respektive icke-finansiella företag vid de två olika jämförelsetidpunkterna beräknas. Antagandet om avkastningskravet på eget kapital varierar mellan 8 och 16 procent i beräkningen.

Beräkningarnas begränsningar

FI:s beräkningar innebär sannolikt en viss överskattning av effekterna av de ökade kapitalkraven, eftersom de grundar sig på konservativa antaganden. Beräkningarna i denna rapport görs utifrån antagandet att hushåll respektive företag, det vill säga bankernas kunder, får ta hela kostnaden för det ökade kapitalet som kan kopplas till respektive utlåningssegment. Dessutom görs antagandet att förhållandet mellan eget kapital och riskvägda tillgångar är detsamma för bolån respektive företagslån som på aggregerad nivå. Relationen ändras när kapitalnivå eller det riskvägda beloppet på de tillgångar som måste täckas med kapital ändras. Beräkningarna görs utifrån antagandet att förändringen helt beror på en förändring av kapitalnivå.

Dessutom tar beräkningarna endast hänsyn till de kostnader som uppstår vid ökade kapitalnivåer och inte på de potentiella motverkande effekterna. De fördelar som ett stabilt banksystem med god motstånd-

31 Ett alternativ hade varit att räkna på hur stor kostnad en ökning av kapitalkravet med en procentenhet skulle innebära för låntagare om de fick ta hela kostnaden. FI:s tolkning av uppdraget är dock att undersöka effekterna av den faktiska anpassningen. Beräkningarna är därför gjorda utifrån den faktiska förändringen i bankernas kapitalnivå.

32 Bokföringsposten eget kapital i balansräkningen och riskvägda tillgångar enligt full Basel 2 används. Redovisningsstandarderna har ändrats sedan 2010 vilket har påverkat posten eget kapital.

kraft innebär, i form av goda möjligheter till upplåning till fördelaktiga villkor, inkluderas inte.

I verkligheten vägs kostnaderna för mer kapital dessutom upp av positiva samhällsekonomiska effekter. Merparten av de studier som gjorts på effekten av ökad kapitaltäckning och större likviditetsreserver finner att det har en förväntad positiv nettoeffekt på samhällsekonomin. Den minskade risken för allvarliga bank- och finanskriser, i kombination med de stora negativa effekter som sådana kriser medför, väger ofta tyngre än de direkta kostnader som regleringarna medför. Reglerna kan därför ses som en försäkring där en låg, kontinuerlig kostnad betalas för att vara skyddade mot stora och oförutsedda kriser.³³

33 För en mer utförlig genomgång av reglernas potentiella effekter på samhällsekonomin, se Bankernas räntor och utlåning kv 3 2012.

Bankernas marginaler på bolån

Marginalerna på nya bolån minskade under det tredje kvartalet 2013. Både bankernas finansieringskostnad och utlåningsränta för tremånaders bolån sjönk under kvartalet. Bruttomarginalen för ett nytugivet tremånaders bolån var i genomsnitt 1,18 procentenheter. Nettomarginalen, då övriga kostnader dragits av, uppgick i genomsnitt till 0,55 procentenheter.

Att beräkna den exakta kostnaden för bolån är komplicerat och kräver information om den enskilda bankens kostnader. Genom att skapa en enkel modell kan FI illustrera bankernas kostnader som är förknippade med bolån och hur dessa har utvecklats över tiden.

För att beräkna finansieringskostnaden i rapporten används en modell. Modellen bygger på vissa antaganden och är en förenkling av verkligheten.³⁴ Det finns flera förklaringar till förenklingen, dels att modellen ska vara enkel att förstå, dels att statistiken inte alltid finns tillgänglig eller är möjlig att publicera av sekretessskäl.³⁵ Genom att beräkna bankernas alla kostnader som är förknippade med nya bolån och jämföra dessa med faktiska utlåningsräntor går det att beräkna en marginal för nytugivna bolån under kvartalet.

Modellen är enkel och generell och kan användas för att beräkna en bolänemarginal för nytugivna bolån för en enskild bank. Ytterligare transparens skulle kunna uppnås om de banker som bedriver bolåneverksamhet själva använder liknande beräkningsmetoder som FI.

BANKERNAS FINANSIERINGSKOSTNAD

För att beräkna de kostnader som är förknippade med att finansiera ett nytugivet bolån används information från storbankerna och deras bostadsinstitut.³⁶ Finansieringskostnaden som FI beräknar utgör ett genomsnitt av de senaste 90 dagarna och består av kostnaden för ett nytecknat bostadslån med tre månaders räntebindningstid.³⁷

Genom att studera skuldsidan på balansräkningen för storbankernas bostadsinstitut uppskattar FI hur stor andel som olika finansieringskällor utgör av den totala finansieringen. Finansieringskällornas andel skiljer sig mellan bankerna och i modellen har FI använt ett genomsnitt för bankernas andelar.³⁸ Andelarna varierar över tiden. Finansieringskällorna i modellen är säkerställda obligationer och övrig finansiering. Den övriga finansieringen består av icke-säkerställd marknadsupplåning och

34 Riksbanken använder samma modell när de räknar ut bankernas bolänemarginaler.

35 För en mer detaljerad beskrivning av modellen se bilaga 2.

36 Modellen bygger på statistik från Swedbank, Nordea och Handelsbanken och deras bostadsinstitut (Swedbank Hypotek, Nordea Hypotek och Stadshypotek). I och med att SEB:s bostadsinstitut har inkluderats i moderbolaget ingår SEB Bolån endast i beräkningarna fram till och med 2006.

37 Av nya bolån är cirka 63 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Av den totala bolänestocken är 47 procent tecknade med tremånaders räntebindningstid. Räntebindningstid är inte detsamma som lånets löptid, som vanligen är betydligt längre.

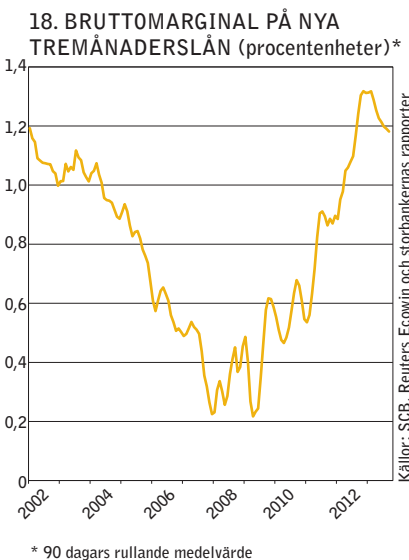
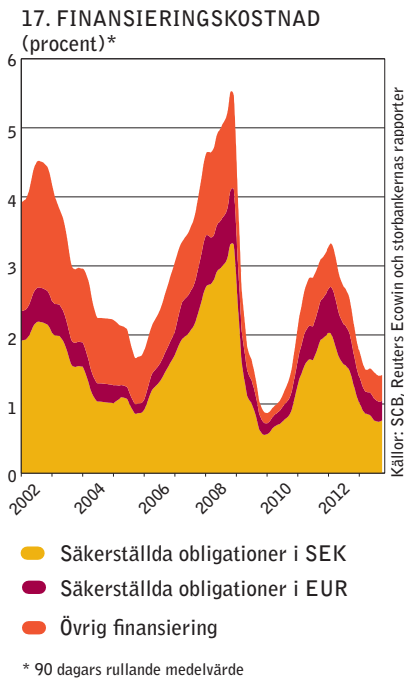
38 FI gör antagandet att bolån är 100 procent skuldfinansierade. Modellen tar alltså inte hänsyn till kostnaden för eget kapital.

inlåning från bankernas kunder.³⁹ Den genomsnittliga löptiden för bankernas emitterade säkerställda obligationer tillåts variera över tid i modellen.⁴⁰

Genom att tilldela varje finansieringskälla en kostnad och därefter vikta dessa utifrån fördelning och uppskattad löptid av finansieringen beräknas bankernas finansieringskostnad (diagram 17).⁴¹ För de säkerställda obligationerna använder FI dagsnoterade marknadsräntor på andrahandsmarknaden. Det innebär att FI gör antagandet att bankerna finansierar sig via marknaden varje dag. Antagandet innebär en förenkling av verkligheten eftersom bankerna i praktiken inte emitterar säkerställda obligationer varje dag.

Bankerna inkluderar vanligtvis även tidigare kvartal när de beräknar sin finansieringskostnad. Det betyder att samtliga utestående säkerställda obligationer tas i beaktande och att kostnaden för deras finansiering blir ett genomsnitt för en längre tidsperiod än ett kvartal. Skillnaden i finansieringskostnad mellan det aktuella kvartalet och föregående kvartal beror på ränteskillnaden mellan de obligationer som förfaller eller återköps och de som emitteras under kvartalet.⁴² På grund av denna skillnad i beräkningsmetoderna kan FI:s beräkning av finansieringskostnaden skilja sig från bankernas beräknade finansieringskostnad vissa kvartal. Dock bör utvecklingen under en längre period vara liknande.

Enligt FI:s beräkningar har den genomsnittliga finansieringskostnaden för att finansiera nytagna tremånaders lån minskat med 0,04 procentenheter från kvartalet innan och uppgick i genomsnitt till 1,42 procent under det tredje kvartalet 2013.

BRUTTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Genom att jämföra den genomsnittliga räntan som kunderna faktiskt har betalat under det tredje kvartalet 2013 med den genomsnittliga finansieringskostnaden under samma kvartal kan en bruttomarginal för ett nytecknat bolån beräknas. Anledningen till att FI väljer att kalla denna marginal för bruttomarginal är att den inte tar hänsyn till de andra kostnader, utöver finansieringskostnaden, som är förknippade med bostadsutlåning.

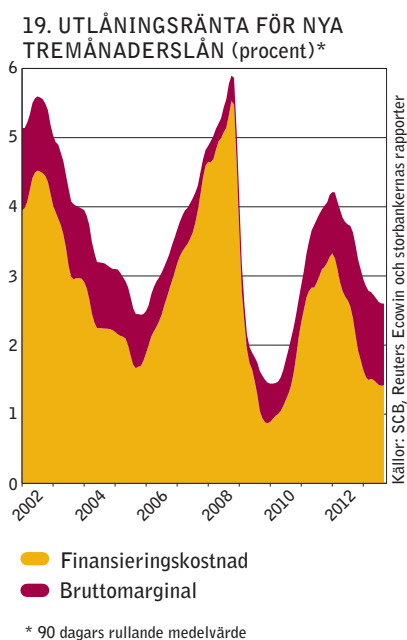
FI:s beräkningar av bruttomarginalen visar att den sjönk kraftigt och var pressad under åren fram till den senaste finanskrisen. Det berodde på att finansieringskostnaden steg samtidigt som hög konkurrens om bolånetagarna ledde till att utlåningsräntorna inte steg i samma utsträckning. Trots det steg räntenettet kraftigt under samma period (diagram 12). Efter krisen har bruttomarginalen stigit successivt fram till slutet på 2012. Det första kvartalet 2013 bromsade ökningen in och marginalen minskade under det andra och det tredje kvartalet. Den var i genomsnitt 1,18 procentenheter det tredje kvartalet, vilket kan jämföras med 1,21 procentenheter det andra kvartalet 2013 (diagram 18). Både utlåningsräntan och finansieringskostnaden sjönk under det tredje kvartalet. Att

39 För en beskrivning av de olika finansieringskällorna se ”Bankernas räntor och utlåning, kv1: 2012”, FI.

40 Löptidsinformation är hämtad från Association of Swedish Covered Bond issuers (ASCB).

41 En mer ingående beskrivning av FI:s beräkningar finns i bilaga 2.

42 Eftersom FI, till skillnad från bankerna, inte har tillgång till exakt information om bankernas emissioner och återköp av obligationer används dagsnoterade marknadsräntor på andrahandsmarknaden.

bruttomarginalen minskade beror på att utlåningsräntan sjönk mer än finansieringskostnaden.

När det gäller analysen av finansieringskostnad över tid kan konstateras att även under den mest akuta fasen av finanskrisen förutsätter modellen att bankerna finansierar sig till gällande marknadsräntor. Samtidigt erbjöd Riksbanken lån till bankerna till betydligt mer förmånlig ränta. Riksbankens utestående lån till bankerna var som störst i februari 2009 och uppgick då till 427 miljarder kronor. Det motsvarar cirka 17 procent av storbankernas emitterade värdepapper vid samma tidpunkt. Under senaste finanskrisen garanterade staten även bankernas upplåning inom ramen för garantiprogrammet. I mitten av 2009 var statens åtagande inom garantiprogrammet som störst och uppgick till 354 miljarder kronor. I diagram 19 visas utlåningsräntan uppdelad i bruttomarginal och finansieringskostnad.

NETTOMARGINAL PÅ BOLÅN

Utöver de direkta finansieringskostnaderna finns det även andra kostnader som är förknippade med bankverksamhet och därmed bolån. Dessa kostnader måste fördelas mellan bankens olika verksamhetsområden och måste därför tas i beaktande när banken bestämmer sin bolåneränta. En jämförelse mellan den genomsnittliga ränta som konsumenterna betalar och bankernas finansieringskostnad plus övriga kostnader för nytgivna bolån ger en nettomarginal för nya bolån.

Övriga kostnader för bostadsutlåning

De övriga kostnaderna för bostadsutlåning varierar mellan olika banker och består i FI:s modell av administrativa kostnader, kostnaden för att hålla en likviditetsreserv, kostnaden för förväntade kreditförluster samt skatt. FI har uppskattat ett genomsnitt för de fyra svenska storbankerna. FI:s beräkningar av de övriga kostnaderna uppgår sammanlagt till 0,63 procentenheter.

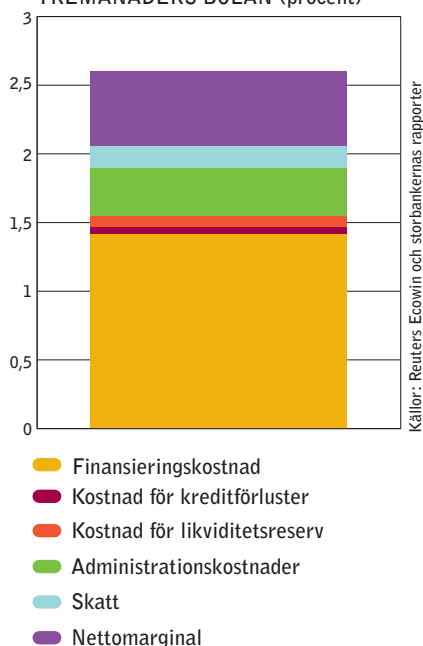
Administrativa kostnader är bland annat kostnader för personal, lokaler och datorsystem.⁴³ Dessa kostnader är ofta gemensamma för hela bankkoncernen och måste därför fördelas på de olika verksamhetsområdena. Eftersom bostadslånen under 2012 utgjorde en större andel av bankernas totala balansomsättning har FI uppskattat att de administrativa kostnaderna som bolåneverksamheten måste bära har ökat något. Enligt FI:s uppskattning uppgår de administrativa kostnaderna för bolån under 2013 till 0,35 procentenheter.

För att säkerställa att bankerna kontinuerligt kan finansiera sin bolånestock, även under perioder av finansiell stress, har de en reserv av likvida tillgångar. Dessa tillgångar kan omsättas om bankens normala finansieringskällor skulle utsättas för störningar. Att inneha en likviditetsreserv är förknippat med vissa kostnader som enligt FI:s uppskattning i genomsnitt uppgick till 0,08 procentenheter under det tredje kvartalet 2013. Det innebär att de är oförändrade sedan det andra kvartalet.

Vidare bör bankerna räkna med att vissa bolånetagare inte fullt ut kan betala ränta och amortering på sina bolån. De förluster som banken gör till följd av detta kallas för kreditförluster. När en bank beviljar ett bolån måste den ta hänsyn till förväntade framtida kreditförluster. Baserat på

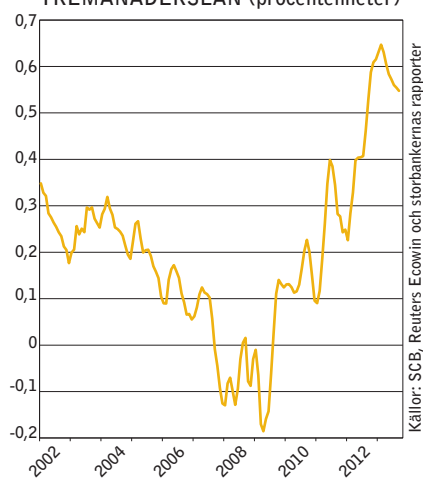
43 Från och med rapporten för första kvartalet 2013 ingår även den del av stabilitetsavgiften som är hänförlig till bolåneverksamheten i beräkningen av administrationskostnaderna. Denna kostnad inkluderas även historiskt.

20. KOSTNADER FÖR NYA
TREMÅNADERS BOLÅN (procent)*

* Medelvärde (2,60 %) under andra kvartalet 2013

21. NETTOMARGINAL PÅ NYA
TREMÅNADERSLÅN (procentenheter)*

* 90 dagars rullande medelvärde

bankernas nuvarande beräkningsmodeller antar FI att de genomsnittliga kostnaderna för förväntade kreditförluster uppgår till 0,05 procentenheter över tiden.

Slutligen dras en kostnad för skatt av som enligt FI:s beräkningar uppgick till 0,15 procentenheter under det tredje kvartalet 2013. Från och med den 1 januari 2013 är bolagsskatten 22 procent, vilket innebär att den minskat från den tidigare nivån på 26,3 procent. När alla kostnader inklusive skatt är avdragna från utlåningsräntan kvarstår en nettomarginal. Nettomarginalen för ett nytugivet bolån blir enligt FI:s beräkningar 0,55 procentenheter i genomsnitt under det tredje kvartalet 2013. Det innebär att nettomarginalen har minskat jämfört med det andra kvartalet 2013 då den uppgick till 0,57 procentenheter. I diagram 20 visas bankernas genomsnittliga finansieringskostnad, övriga kostnader samt nettomarginal.

Nettomarginalen kan något förenklat tolkas som bankernas vinst på nya bolån med tre månaders räntebindningstid som getts ut och finansierats under kvartalet. Den visar däremot inte vinsten på de bolån med tre månaders räntebindningstid som har finansierats under tidigare kvartal eller på bolån med längre räntebindningstider. Inlåning utgör en del av finansieringen i FI:s modell, men kan även ses som ett eget produktområde. På grund av det skulle en del av nettomarginalen kunna ses som vinst på den inlåning som används för att finansiera bolån.

Precis som bruttomarginalen var nettomarginalen pressad fram till krisen och har därefter ökat successivt (diagram 21). Också beräkningen av nettomarginalen påverkas av antagandet att bankerna finansierade sig till gällande marknadsräntor även under den mest intensiva perioden av finanskrisen. Under denna period erbjöd dock Riksbanken lån till bankerna till betydligt mer förmånlig ränta än gällande marknadsräntor.

Kundernas samtliga banktjänster

Det kan vara svårt att förstå vad som påverkar banken vid beslut om bolåneränta. Ökad transparens kring detta kan vara en hjälp i diskussionen mellan kunden och banken om bolånen. För en fungerande konkurrens krävs välinformerade kunder och kunder som är villiga att byta bank. Det är viktigt att förstå samtliga delar av sina banktjänster och produkter. Det är samtidigt ett individuellt beslut av banken vilka kunder som ska få låna och till vilka villkor.

Kunden befinner sig ofta i ett informations- och kunskapsunderläge gentemot banken. Det gäller bland annat vilka faktorer som banken tar hänsyn till när den erbjuder en viss ränta till en kund. En stor del av bolåneräntan utgörs av bankernas kostnader och ett av syftena med denna rapport är att öka förståelsen för hur dessa ser ut.

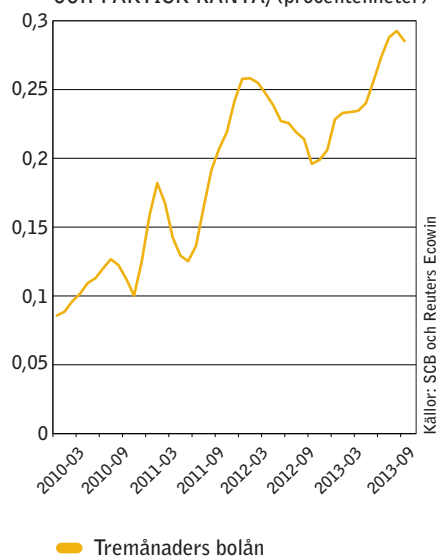
I sitt beslut om ränta tar banken hänsyn till flera andra faktorer, utöver sin kostnad för bolånet. Banken bedömer kunden utifrån bland annat inkomst och storlek på andra tillgångar samt hur stor del av bostaden som kunden vill låna till. Eftersom varje kund är unik och de ekonomiska förutsättningarna skiljer sig åt mellan låntagare erbjuds inte alla låntagare samma ränta. Det beror på att olika låntagare utgör olika stora risker för banken och det måste banken ta hänsyn till när den bestämmer om kunden ska få låna och i så fall till vilken ränta.⁴⁴ Den ränta som kunderna faktiskt betalar för sina bolån skiljer sig ofta från den ränta som bankerna presenterar på sin webbplats, den så kallade listräntan (diagram 22). Det betyder att bankerna i genomsnitt ger en viss rabatt på den annonserade räntan.

Kunden ses som en helhet

Bolåneräntan påverkas i många fall också av så kallade paketlösningar. Eftersom bolånet ofta är den största bankaffären man gör i sitt liv väljer många konsumenter bank utifrån var de får den mest förmånliga bolåneräntan. Därför använder banker ibland bolån som en lockprodukt. Det går ut på att banken erbjuder rabatt i form av billigare bolåneränta i utbyte mot att kunden samlar flera eller alla sina banktjänster i banken. Det är viktigt att ha i åtanke att dessa övriga tjänster innebär kostnader, i vissa fall för många år framöver. Det faktum att bankerna presenterar en paketlösning gör att det kan framstå som enkelt för kunderna men det är samtidigt svårt att särskilja kostnaderna för olika tjänster.⁴⁵ En del av FI:s förslag på hur förståelsen för bolåneräntan kan öka innebär att bankerna framöver ska bli skyldiga att särskilja kostnaden för de produkter som erbjuds utöver bolånet från den eventuella ränterabatt som dessa ger.

Sparande i fonder är ett exempel på en tjänst som bankerna kan väga in i paketlösningen. Att hushållen fokuserar på sparande är positivt, men det är också viktigt att fondspararen är medveten om att det även är förknippat med avgifter. Avgifter för fond- och pensionssparande dras automatiskt av från fondernas avkastning eller från det insatta beloppet och kan därför vara svåra att uppskatta för kunden. Att vara uppmärksam på vilka avgifter som fondsparandet är förknippat med kan spela stor

22. SKILLNAD MELLAN LISTPRIS OCH FAKTISK RÄNTA, (procentenheter)

— Tremånaders bolån

44 Konsumenten kan till sin hjälp finna vägledning i Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2011:47) om krediter i konsumentförhållanden.

45 Viss vägledning avseende detta ges i Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 2004:4) om finansiell rådgivning till konsumenter.

roll för avkastningen. En kund som sparar 1 000 kronor i månaden i tio år i en genomsnittlig fondportfölj betalar cirka 14 100 kronor i avgifter under denna tioårsperiod.⁴⁶

Att beakta vilken inlåningsränta som banken erbjuder på olika konton är också en viktig parameter för en kunds privatekonomi. Inlåningsräntan spelar stor roll på längre sikt på grund av ränta-på-ränta effekten, och passivitet från kundens sida kan därför kosta pengar i form av missade ränteintäkter.⁴⁷ En kund som låter hela lönen stå kvar på ett transaktionskonto utan ränta, i stället för att spara 1 000 kronor varje månad på ett inlåningskonto med ränta, går under en tioårs period miste om nästan 4 150 kronor.⁴⁸

Det är även viktigt att vara medveten om att andra tjänster såsom betalkort, värdepappersdepå och betaltjänster i de flesta fall är förknippade med en avgift. Det är därför betydelsefullt att även förhandla om, eller åtminstone beakta, villkor och pris på tjänster utöver bolånet.

Räntebindningstid och amortering

I diskussionen mellan banken och kunden ingår även valet av räntebindningstid för utlåningen. I den modell som FI presenterar i denna rapport diskuteras endast bankernas marginaler utifrån tremånadersräntan. Varje kund måste överväga för- och nackdelar med valet av räntebindningstid. Valet beror på kundens situation och hur stor den premie är som kunden kan tänka sig att betala för att binda sina bostadslån och därmed med säkerhet veta vad lånet kostar under en längre tid. Att byta räntebindningstid eller att säga upp lånet under den tid som räntebindningstiden löper är ofta förenat med en avgift, kallad ränteskilnadserättning.

Det är även viktigt för kunden att överväga vilket utrymme som finns för att amortera på sitt bolån. Enligt FI:s bolåneundersökning är amorteringstiderna mycket långa för de bostadslån med belåningsgrader under 75 procent som amorteras. Samtidigt är andelen amorteringsfria bolån, med belåningsgrader under 75 procent, cirka 70 procent.⁴⁹ Det kan dock konstateras att lån med höga belåningsgrader i mycket större utsträckning amorteras och på kortare tid än tidigare. Under hösten har FI presenterat ett förslag som innebär att banken ska bli skyldig att presentera individuella amorteringsplaner för kunder som tar ett bolån. Hushållen ska ta ställning till amortering genom att banker tydligt visar hur amortering påverkar hushållens ekonomi på lång sikt.⁵⁰

46 I beräkningen antas att fondportföljen har samma fördelning som svenska hushålls sammanlagda fondförmögenhet exklusive fond-i-fond och övriga fonder. Den består av 72 procent aktiefonder, 22,5 procent blandfonder, 5,5 procent räntefonder (källa SCB 8 nov 2013). FI har använt årliga avgifter som är hämtade från AMF:s rapport "Avgifterna på fondmarknaden 2012". Förväntad avkastning hämtas från beräkningen av det så kallade Norman-beloppet (källa Morningstar).

47 Då den utbetalade räntan står kvar på inlåningskontot tjänas ränta även på den. Detta innebär att det belopp som räntan beräknas på nästa gång har ökat.

48 Genomsnittlig ränta på ett inlåningskonto utan villkor var vid utgången av det tredje kvartalet 2013 0,67 procent och räntan på transaktionskonton antas vara 0.

49 Se Finansinspektionens rapport Den svenska bolånemarknaden, 7 mars 2013.

50 <http://www.fi.se/Tillsyn/Rapporter/Rapporter/Listan/Individuellt-anpassad-amorteringsplan/>

Bilaga 1. Ny reglering

För att stärka den finansiella stabiliteten och undvika framtida finanskriser införs nya regler för banksektorn inom EU. Reglerna omfattar bland annat ökade kapitaltäckningskrav. Finansdepartementet, Riksbanken och FI anser att Sverige, för att värna om stabiliteten i det svenska finansiella systemet, behöver gå längre än Baselkommitténs⁵¹ överenskommelse från 2010⁵² och EU:s nya förordning och direktiv om kapitaltäckning och likviditet.⁵³ FI har även beslutat om en ny reglering av likviditetstäckningsgrad som trädde i kraft 1 januari 2013.

KAPITALTÄCKNINGSGRÄNSVÄRDE

Jämfört med icke-finansiella företag består bankers balansräkning av en relativt liten andel eget kapital. Syftet med det egna kapitalet är att bankerna ska kunna absorbera förluster. En av lärdomarna från finanskrisen är just att det behövs högre krav på bankernas kapital, både vad gäller storlek och kvalitet. Därför utfärdade Baselkommittén ett nytt ramverk, Basel 3, som bland annat innehåller ökade krav på kapitaltäckning.

Vad innebär de nya kapitaltäckningsreglerna inom EU?

Baselkommitténs ramverk har införts inom EU genom en ny kapitaltäckningsförordning och ett nytt direktiv (CRR respektive CRD 4).⁵⁴ Förordningen och direktivet publicerades i EU:s officiella tidning den 28 juni 2013 och kommer att träda i kraft den 1 januari 2014. I Sverige kommer direktivet att genomföras i svensk rätt först senare, sannolikt per den 1 juli 2014. Förordningen är direktverkande, till skillnad från direktivet, vilket innebär att förordningen inte behöver införas i svensk rätt för att bli gällande.

De nya reglerna kommer innebära bland annat att banker, lite förenklat, ska ha minst 7 procent kärnprimärkapital⁵⁵ i förhållande till sina riskvägda tillgångar från år 2019. Sverige har föreslagit att direktivet och förordningen ska gälla fullt ut inom de ramar som förordningen medger. FI har i år också infört ett riskviktsgolv för svenska bolån på 15 procent. Riskviktsgolvet omfattas av regelverkets pelare 2.

Redan för drygt två år sedan, i november 2011, kom FI, Finansdepartementet och Riksbanken överens om att förordna att de fyra stora svenska bankkoncernerna Handelsbanken, Nordea, SEB och Swedbank, ska omfattas av högre kapitalkrav. Enligt förslaget skulle deras kärnprimärkapital uppgå till minst 10 procent av de riskvägda tillgångarna under 2014 och 12 procent från 2015.

Det finns flera tungt vägande skäl för att ställa höga krav på svenska

51 Baselkommittén för banktillsyn verkar under Bank for International Settlements (BIS) och utvecklar bland annat standarder för reglering och tillsyn av banker. Baselkommitténs förslag är rekommendationer som måste genomföras på nationell nivå för att bli bindande reglering.

52 För att läsa mer om Baselkommitténs överenskommelse se: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.htm>

53 Se: <http://www.fi.se/Regler/Kapitaltackning/Listan/FI-vill-se-hogre-kapitalkrav-for-svenska-storbanker/>

54 Capital Requirements Regulation (CRR) och Capital Requirements Directive 4 (CRD4).

55 Kärnprimärkapital definieras som eget kapital, d.v.s. aktiekapital, bundna reserver, årets resultat, balanserat resultat m.m. minskat med vissa avdrag som t. ex. goodwill.

storbanker. De svenska storbankerna finansierar sig i stor omfattning genom att låna på de internationella kapitalmarknaderna, vilket gör dem känsliga för störningar på dessa marknader. Bankerna är dessutom mycket stora i förhållande till den svenska ekonomin. Om en eller flera svenska storbanker måste räddas kan det medföra stora kostnader för samhället och skattebetalarna. Marknaderna har dessutom lärt sig av historien och utgår ofta från att staten kommer att ingripa för att rädda stora banker. Uppfattningen att det finns en underförstådd garanti från staten gör att storbankerna både kan finansiera sig billigare än vad som annars hade varit fallet, och ta större risker.

LIKVIDITETSREGLERING

Utöver kapitaltäkningsregler innehåller Baselkommitténs överenskommelse i Basel 3 även kvantitativa krav som syftar till att minska bankers likviditetsrisker. Att en bank får problem med sin likviditet innebär för enkelt att den för tillfället inte har tillräckligt med likvida medel tillgängliga för att till exempel betala sina skulder som förfaller. Orsaken till likviditetsproblem kan vara att en bank har utfärdat ett långfristigt lån, exempelvis ett bolån, men finansierat detta på kortare löptid. Bankens kortfristiga finansiering ska således återbetalas innan den fått tillbaka pengarna för bolånet. Under normala omständigheter är det lätt för banken att förnya sin kortfristiga finansiering på de finansiella marknaderna. Däremot finns det, under perioder av finansiell stress som under den senaste finanskrisen, en risk att banken hamnar i likviditetsproblem.

Vad innebär de nya likviditetskraven?

De tidigare svenska bestämmelserna för finansiella företags likviditet innehöll inga kvantitativa likviditetskrav, men FI har nu infört föreskrifter om ett kvantitativt krav på likviditetstäckningsgrad som började gälla den 1 januari 2013.⁵⁶

Föreskrifterna baseras på riktlinjer från Baselkommittén om beräkning av likviditetstäckningsgrad (Liquidity Coverage Ratio, LCR), som fastställdes i slutet av 2010 och är en del av Basel 3-regelverket. I början av 2013 antog Baselkommittén en revidering av denna globala minimistandard för likviditetstäckningsgrad. Skillnaden från 2010 innebär bland annat att fler typer av tillgångar till en viss del får tas upp som likvida tillgångar och att kravet successivt fasas in över en längre tid.⁵⁷ Inom EU kommer regler avseende kvantitativt krav på likviditetstäckningsgrad att börja gälla från 2015 men regler om krav på inrapportering av information om likviditet börjar gälla från och med 1 januari 2014. Eftersom det europeiska regelverket ännu inte är fullt definierat för att en beräkning av likviditetstäckningsgrad ska kunna ske avvaktar därför en vidareutveckling av FI:s reglering det slutliga utförandet av den europeiska regleringen.

LCR innebär i korthet att banker ska ha tillräckligt med likvida tillgångar för att kunna täcka sina betalningsutflöden i en stressad situation under de närmaste 30 dagarna.⁵⁸ Om en bank hamnar i likviditetspro-

56 Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2012:6) om krav på likviditetstäckningsgrad och rapportering av likvida tillgångar och kassaflöden.

57 Se <http://www.bis.org/press/p130106.htm>

58 Likvida tillgångar omfattar i detta sammanhang huvudsakligen kontanter, statspapper och till viss del säkerställda obligationer eller företagsobligationer med hög kreditvärdighet.

blem kan den omsätta sina likvida tillgångar och på så sätt möta de utflöden som sker under perioden.

FI:s föreskrifter om krav på likviditetstäckningsgrad gäller för enskilda kreditinstitut, värdepappersbolag och finansiella företagsgrupper vars balansomslutning per den 30 september föregående år är större än 100 miljarder kronor. Ett kreditinstitut eller värdepappersbolag som ingår i en finansiell företagsgrupp behöver inte enskilt uppfylla kravet på likviditetstäckningsgrad om kravet uppfylls av gruppen. Det innebär att åtta finansiella företagsgrupper i dag omfattas av regleringen. Kravet gäller på aggregerad valutnivå, men också i de enskilda valutorna euro och US-dollar. Detta är för att säkerställa god likviditetshantering även i de utländska valutor som svenska kreditinstitut och värdepappersbolag i stor utsträckning finansierar sig med, och där möjligheterna till likviditetsstöd från Riksbanken är mer begränsade.

FI har sedan sommaren 2011 krävt inrapportering⁵⁹ av likviditetsinformation från alla i Sverige verksamma kreditinstitut och värdepappersbolag som ingår i en finansiell företagsgrupp med en balansomslutning över 5 miljarder kronor. Liksom föreskrifterna om ett krav på likviditetstäckningsgrad får bestämmelserna om inrapportering av likviditetsinformation tillämpas av den finansiella företagsgruppen.

Som komplement till LCR har Baselkommittén även föreslagit ett mer långsiktigt, strukturellt likviditetsmått som kallas stabil nettofinansieringskvot (Net Stable Funding Ratio, NSFR). Detta syftar till att banker i större utsträckning ska finansiera långfristiga tillgångar med långfristiga skulder. Banker ska alltså bättre matcha löptiderna i sin finansiering vilket ger ett mer stabilt banksystem. Utvecklingen av NSFR är dock inte lika långt gången som för LCR och enligt Baselöverenskommelsen ska NSFR införas först år 2018.⁶⁰ Inom EU kommer regler om inrapportering av information avseende stabil finansiering att börja gälla från och med den 1 januari 2014. FI och Riksbanken har påtalat vikten av att bättre matcha tillgångar mot skulder.⁶¹ Den senaste finanskrisen har också gjort banker och andra marknadsaktörer medvetna om vikten av det. Detta har sannolikt bidragit till att de svenska storbankerna sedan den akuta krisen har förlängt löptiderna på sina skulder, vilket är något som FI ser som positivt. Däremot anser FI att denna så kallade strukturella likviditetsrisk fortfarande är betydande och det är viktigt att de svenska storbankerna framöver arbetar för att öka sin andel stabil, långfristig finansiering.

59 Se Finansinspektionens föreskrifter (FFFS 2011:37) om rapportering av likviditetsrisker för kreditinstitut och värdepappersbolag.

60 Se <http://www.bis.org/press/p130106.htm>

61 Se Finansiell stabilitet, 2013:1, Sveriges riksbank respektive Risker i det finansiella systemet, november 2013, Finansinspektionen.

Bilaga 2. Beräkning av finansieringskostnad och övriga kostnader

Fördelning av bankernas finansiering

De olika finansieringskällornas andel av den totala finansieringen har uppskattats genom att studera skulderna hos de svenska storbankernas bostadsinstitut. Finansieringsandelar är beräknade genom ett aggregat av Swedbank Hypoteks, Nordea Hypoteks och Stadshypoteks finansieringskällor från 2002 och framåt. SEB Bolån ingår i beräkningarna åren 2002 – 2006. Därefter inkluderades SEB Bolån i moderbolaget och hypoteksbolaget kan därför inte särskiljas från banken.

Modellen innehåller följande finansieringsslag:

- säkerställda obligationer i svenska kronor (löptid 2 och 5 år)
- säkerställda obligationer i euro (löptid 2 och 5 år)
- övrig finansiering - inlåning och icke-säkerställd upplåning

TABELL 4. Fördelning av finansieringen vid utgången av det tredje kvartalet 2013 (procent)

Säkerställda i kronor	51,0
Säkerställda i euro	17,9
Övrig finansiering	31,1

Källa: FI

Volymer för säkerställda obligationer i svenska kronor och euro hämtas från Statistiska centralbyrån (SCB). Övrig finansiering består av emitterade certifikat i svenska kronor och euro samt lån från moderbolaget, som till största delen består av inlåning. Volymer för certifikat i svenska kronor respektive euro hämtas också från SCB. Lån från moderbolaget uppskattas vara lika stora som nettoskulden till kreditinstitut, vilket beräknas som skillnaden mellan hypoteksbolagets in- och upplåning hos svenska monetära finansinstitut (MFI) och utlåning till MFI. Volymerna för respektive finansieringsslag omvandlas sedan till andelar av den totala finansieringsvolymen. Dessa andelar varierar över tiden.

Löptid

Genomsnittlig löptid på emitterade säkerställda obligationer hämtas från statistik från SCB och Association of Swedish Covered Bond issuers. Löptiden i modellen varierar över tiden. För att uppnå observerad löptid används i beräkningarna den kombination av tvååriga och femåriga säkerställda obligationer som uppnår den faktiska löptiden.

KOSTNADER FÖR BANKERNAS FINANSIERING

För att prissätta bankernas olika finansieringsslag används data från räntemarknaden. Genom interpolering uppskattas en kostnad för säkerställda obligationer med en exakt löptid på två och fem år i svenska kronor respektive euro. Dessutom kompenseras för ränteomvandling genom ränteswappar för säkerställda obligationer i svenska kronor, och för ränte- och valutaomvandling för säkerställda obligationer i euro. Ränte- och valutaomvandling innebär vanligtvis en kostnad som beror på vilken löptid och valuta som omvandlas. Övrig finansiering, som främst består

av inlåning, prissätts med tremånaders interbankränta. Inlåningen kan hanteras på olika sätt. FI har valt att se inlåningen som en finansieringskälla. Att bedriva inlåningsverksamhet är dock förknippat med vissa kostnader, vilket talar emot att prissätta inlåningen med inlåningsräntan. Den övriga finansieringen består även till viss del av icke-säkerställd upplåning som är dyrare än inlåning. Det är för att reflektera dessa faktorer som FI valt att prissätta övrig finansiering med tremånaders interbankränta.

Finansieringskostnad

Vid en sammanvägning av fördelningen för finansieringslagen, löptidsfördelningen och kostnaderna för de olika finansieringslagen kommer FI fram till en finansieringskostnad. Eftersom all långsiktig finansiering är omvandlad till tremånadersräntor genom swappar avser kostnaden finansiering av ett nytt lån med tremånaders räntebindningstid.

ÖVRIGA KOSTNADER

Administrativa kostnader

Administrativa kostnader utgörs främst av kostnader för personal, lokaler och datorsystem. I FI:s modell uppskattas de administrativa kostnaderna för ett bolån utifrån data från bankkoncernernas och hypotekens årsredovisningar. Uppskattningen uppdateras årligen. Sedan rapporten för första kvartalet 2013 inkluderas även den del av stabilitetsavgiften som är hänförlig till bolåneverksamheten (2009 och framåt). Eftersom bostadslånen det senaste året utgör en större andel av bankernas totala balansomslutning har FI gjort uppskattningen att det skett en ökning av de administrativa kostnaderna som bolåneverksamheten måste bära. Enligt FI:s uppskattning uppgår kostnaderna till i genomsnitt 0,35 procentenheter under 2013.

Kostnader för att hålla en likviditetsreserv

Svenska banker måste, för att uppfylla de skarpere likviditetskraven, förlänga löptiden på sin finansiering samt hålla en likviditetsreserv av en viss storlek. Kostnaden för att hålla en likviditetsreserv uppskattar FI till 0,08 procentenheter det tredje kvartalet 2013, vilket innebär att den är oförändrad sedan det andra kvartalet. Den uppstår genom att banken behöver investera en del av sin upplåning i tillgångar med relativt låg avkastning.

Kostnader för förväntade förluster

Det finns alltid en sannolikhet för att en bolånekund inte kommer att kunna betala ränta och amortering. Banken har tillgång till historiska data över denna sannolikhet och kompletterar det med statistik över hur mycket av det utlånade beloppet som den kan tänkas återvinna vid en eventuell betalningsinställelse. På detta sätt får banken den genomsnittliga förväntade förlusten som är förknippad med bostadsutlåningen. Förväntade kreditförluster kan variera mellan konsumenter eftersom deras kreditrisker skiljer sig åt. I FI:s beräkningar används över tiden en kostnad för förväntade kreditförluster på 0,05 procentenheter för en genomsnittlig bolånetagare.

Ordlista

Baselkommittén/Baselramverket Den kommitté som förhandlar kring ramverket för banker och kreditinstitut som ska gälla internationellt. Exempel på överenskommelser är kapitalkrav för kreditinstitut, likviditetsreservkrav och krav på kreditinstituten att publicera information. Första överenskommelsen ingicks 1988 och kallades Basel 1. Nuvarande överenskommelse ingicks i december 2010 och benämns Basel 3.

Belåningsgrad En procentsats som beskriver hur stor del av bostadens marknadsvärde som är belånat. Om bostadens marknadsvärde minskar stiger belåningsgraden, givet att lånet hålls konstant.

Bostadsinstitut Kreditmarknadsbolag specialiserat på långfristig finansiering av fastigheter och bostadsrätter. Kallas även hypoteksbolag.

Bruttomarginal Skillnaden mellan kundens faktiska tremånaders utlåningsränta och den kostnad som banken har för att finansiera ett nytt givet tremånaders bolån.

Certifikat Ett finansiellt instrument för handel på penningmarknaden. Ett certifikat är ett skuldebrev som ges ut av till exempel en bank eller ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är maximalt ett år.

CRR/CRD 4 EU:s kapitalkrävningsförordning (Capital Requirements Regulation) och kapitalkrävningsdirektiv (Capital Requirements Directive 4).

Eget kapital Post i företagets balansräkning som visar skillnaden mellan tillgångar och skulder, innehållande exempelvis kapital som tillskjutits av ägare, balanserade vinstmedel och reserver.

Emission Innebär att ett företag ger ut en obligation, eller en annan typ av värdepapper, i syfte att låna pengar på marknaden.

Finansiella marknader Ett samlingsnamn för marknader där finansiella instrument handlas. De fyra viktigaste marknaderna är valutamarknaden, räntemarknaden, aktiemarknaden och derivatmarknaden.

Företagscertifikat Värdepapper som ges ut av ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är max ett år.

Företagsobligation Värdepapper som ges ut av ett företag i syfte att låna pengar. Löptiden är minst ett år.

Interbankmarknaden Den marknad där banker handlar räntor och valutor sinsemellan.

Interbankränta En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Kapitalbuffert Kapital för att täcka oförväntade förluster.

Kapitalkrav Regler för hur mycket kapital ett företag minst måste hålla för att få bedriva verksamheten.

Kapitalkrävning Ett mått på hur stort kapital i förhållande till riskvägda tillgångar som ett kreditinstitut (t.ex. en bank) och värdepappersbolag har för att klara kommande förluster.

Kreditinstitut Ett begrepp som omfattar både (i) banker (dvs. företag som har tillstånd att bedriva bankrörelse) och (ii) kreditmarknadsföretag (dvs. företag som har tillstånd att driva finansieringsrörelse). Gemensamt för (i) och (ii) är bland annat att företagen har tillstånd från FI och står under FI:s tillsyn.

Kreditrisk Risken att en låntagare inte fullgör sina förpliktelser.

Kärnprimärkapital Består av eget kapital, dvs. aktiekapital och ackumulerade icke-utdelade vinster efter avdrag för vissa poster såsom goodwill och uppskjuten skattefordran. Det är det kapital som har högst kvalitet.

Likviditetstäckningsgrad (LCR – Liquidity Coverage Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén som mäter en banks förmåga att hantera ett stressat nettoutflöde av likviditet under 30 dagar. LCR på 100 procent innebär något förenklat att en banks likviditetsreserv är tillräckligt stor för att banken ska kunna hantera ett oväntat likviditetsutflöde i 30 dagar.

Likviditet Tillgången på likvida medel, i förhållande till förfallande skulder. Ofta använt för att ange ett bolags betalningsförmåga på kort sikt.

Likviditetsreserv/likviditetsbuffert Likvida tillgångar avsedda att motverka likviditetsproblem.

Likviditetsrisk Risk för att få svårigheter att infria sina betalningsåtaganden. Se bilaga 1 för en mer utförlig beskrivning.

Listpris Den utlåningsränta som kreditinstitut marknadsför sig med.

Löptid Tidsperiod som återstår till utbetalning av en skuld eller förfall av en obligation. Ju längre löptiden är, desto större är ränterisken.

MFI Monetära finansinstitut enligt SCB:s definition. Samlingsbegrepp för bland andra banker, bolåneinstitut och andra kreditföretag.

Nettomarginal Skillnaden mellan faktisk tremånaders utlåningsränta till kund och alla kostnader som är förknippade med att bedriva bolåneverksamhet, det vill säga bruttomarginalen minus kostnader utöver finansieringskostnaden.

Obligation En räntebärande löpande skuldförbindelse, eller ett skuldebrev, som ges ut (emitteras) av stat, kommun, kreditinstitut, hypoteksinstitut eller större företag. Obligationer har i allmänhet lång löptid, minst ett år. Obligationens nominella belopp återbetalas när löptiden gått ut, däremellan sker periodiska ränteutbetalningar.

Pelare 1 Ett av tre huvudavsnitt av Basel-överenskommelserna. Pelare 1 omfattar de kvantitativa kapitalkraven för kreditrisker, marknadsrisker och operativa risker.

Pelare 2 Ett av tre huvudavsnitt av Basel-överenskommelserna. Pelare 2 omfattar bankens totala riskbedömning, således även andra risker än de som täcks av Pelare 1, samt bankens egen beräkning av "ekonomiskt kapital".

Reporänta Riksbankens styrränta. Den ränta som bankerna kan låna eller placera till hos Riksbanken på sju dagar.

Riskvikt Värde som används vid beräkning av riskvägda tillgångar. För att räkna fram bankens riskvägda tillgångar multipliceras utlånat belopp med en riskvikt. Riskvikten bestäms utifrån hur troligt det är att låntagaren inte kan fullgöra sina låneåtaganden och varierar således mellan låntagarna. En hög riskvikt innebär större risk än en låg riskvikt.

Riskvägda tillgångar De riskvägda tillgångarna beräknas genom att ett företags samtliga tillgångar och poster utanför balansräkningen multipliceras med riskvikter.

Räntebindningstid Den period under vilken räntan på ett lån är bunden. För statsskuldväxlar och de flesta statsobligationer är räntebindningstiden lika med lånens resterande löptid.

Räntepunkt En räntepunkt är en hundraedels procent, det vill säga 0,01 procent. 100 räntepunkter motsvarar således 1 procent.

Ränterisk Känslighetsmått för finansiella tillgångar och skulder som mäter hur värdet förändras när marknadsräntorna stiger eller faller.

Ränteswap Instrument för att byta ränteflöden (rörliga mot fasta räntor och tvärt om) för att anpassa räntebetalningar.

Spread Anger vanligen skillnaden mellan två räntor. På obligationsmarknaden mäts spreaden i räntepunkter (se räntepunkt).

Stabil nettofinansieringskvot (NSFR – Net Stable Funding Ratio) Likviditetsmått definierat av Baselkommittén. Måttet ställer en banks stabila finansiering i relation till dess illikvida tillgångar under ett stressat scenario som pågår i ett år.

Stibor (Även interbankränta) En daglig referensränta baserad på de räntesatser för osäkrade lån som banker erbjuder till andra banker. I Sverige kallas den ränta som banker ställer till varandra för utlåning i kronor för Stibor (Stockholm Interbank Offered Rate). Den används som referens för räntesättning eller prissättning av derivatkontrakt.

Swap Ett avtal mellan två parter att utbyta en viss valuta/ränta mot en annan valuta/ränta under en i förväg bestämd tidsperiod och i enlighet med vissa villkor.

Säkerställda obligationer En obligation där innehavaren har särskild förmånsrätt i emittentinstitutets säkerhetsmassa vid en eventuell konkurs. Syftet med säkerställda obligationer är att kreditrisken normalt är lägre jämfört med obligationer som inte är säkerställda, vilket medför att upplåningskostnaderna sänks. Det är bara kreditinstitut som får ge ut säkerställda obligationer efter tillstånd av FI.

Finansinspektionen
Box 7821, 103 97 Stockholm
Besöksadress Brunnsgatan 3
Telefon 08-787 80 00
Fax 08-24 13 35
finansinspektionen@fi.se

www.fi.se